ਅਕਸ਼ੈ ਐਨ ਪਟੇਲ
ਬਨਾਮ
ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ & ਅਨਜ
(ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 6522 ਆਫ਼ 2021)
ਦਸੰਬਰ 06, 2021
[ਡਾ. ਧਨੰਜ□ ਵਾਈ ਚੰਦ੍ਰਚੂੜ,
ਵਿਕਰਮ ਨਾਥ ਅਤੇ ਬੀ.ਵੀ. ਨਾਗਰਥਨਾ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ – ਕਲਾ. 14, 19(1)(g) ਅਤੇ 21 – ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਐਕਟ, 1999 – ਧਾਰਾਵਾਂ 10(4), 11(1) – ਮਰਚੈਂਡਾਈਜ਼ਿੰਗ ਟ੍ਰੇਡ ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨਜ਼ ਗਾਈਡਲਾਈਨਜ਼, 2020 – ਕਲੋਜ਼ 2(iii) – ਕਲੋਜ਼ 2(iii) ਦੀ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ – ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇੱਕ ਫਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਹੈ ਜੋ ਫਾਰਮਾਸਿਊਟੀਕਲਜ਼ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਕਰਣ ਉਤਪਾਦਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਸਕ, ਦਸਤਾਨੇ, ਸੈਨੀਟਾਈਜ਼ਰ, ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਓਵਰਆਲਜ਼, ਅਤੇ ਵੈਂਟੀਲੇਟਰ ਆਦਿ ਦੀ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ – ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਪਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਰੀਦਦਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਰਚੈਂਡਾਈਜ਼ਿੰਗ ਟ੍ਰੇਡ ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨ (ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.) ਕਾਂਟਰੈਕਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ – ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਕਾਂਟਰੈਕਟ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਮੰਗੇ – ਬੈਂਕ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਕਾਂਟਰੈਕਟ ਲਈ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ, ਕਲੋਜ਼ 2(iii) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ 2020 ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਗਾਈਡਲਾਈਨਜ਼ ਦੇ – ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਨਿਰਯਾਤ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚਲ ਰਹੀ ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ – ਇਸ ਲਈ, ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਕਾਂਟਰੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ – ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ – ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 2020 ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਗਾਈਡਲਾਈਨਜ਼ ਦੀ ਕਲੋਜ਼ 2(iii) ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕਤਾ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ – ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਲੋਜ਼ 2(iii) ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ – ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਫੈਸਲਾ: ਯੂ.ਓ.ਆਈ. ਦੀ ਨੀਤੀ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਨਿਰਯਾਤ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ – ਇਹ ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਉਤਪਾਦ ਦੀ ਗੈਰ-ਵਪਾਰਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਪਸ਼ਟ ਨੀਤੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ – ਇਸ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤੀ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਨਿਰਯਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਸੰਭਵਤ: ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸੰਭਵਤ: ਵਿਸ਼ਵ ਸਪਲਾਈ ਨੂੰ ਜਮਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ – ਇਸ ਲਈ, ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣਾ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਭੰਡਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਰਾਸ਼ਟਰਾਂ ਨਾਲ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਜਮਾਖੋਰੀ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ – ਸਿਰਫ ਨਿਰਯਾਤ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ – ਇਸ ਲਈ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਲਈਬੋਰਡ ਭਰ 'ਚ ਇਕ ਸੰਗਤ ਸਥਿਤੀ, ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਰਾਜ ਹਿੱਤ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕੋ ਵਿਕਲਪ ਸੀ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ 2020 ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(iii) ਇੱਕ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਉਪਾਯ ਸੀ ਜੋ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਪਰਯਾਪਤ ਘਰੇਲੂ ਸਟਾਕ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦਾ ਸੀ - ਇਹ ਉਪਾਯ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਨਿਯਮਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਵਾਜਬ ਰਾਜ ਹਿੱਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ - ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 2(iii) ਅਧੀਨ ਆਰਟ.14, 19(1)(g) ਅਤੇ 21 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਾਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ

ਫੈਸਲਾ: 1. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਵਿਧ ਸਿਧਾਂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਅਰਥਚਾਰੇ 'ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਿੱਤ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਵਿਵਿਧ ਫੈਸਲੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਸੰਪੂਰਣ ਮਨਾਹੀ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਵਿਧਾਇਕ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਵਧੀਆ ਜਾਂਚ ਲਈ ਤਰਕ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਦੇ ਚਾਰ-ਪੱਖੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਨਿਆਇਕ ਵਿਕਾਸ ਨੇ ਆਰਟੀਕਲ 19(6) ਅਧੀਨ "ਉਚਿਤਤਾ" ਦਾ

ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਨਕਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲੰਘਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੇਵਲ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਇੱਕਲਾ ਫੰਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹਰ ਉਲੰਘਣ ਨੂੰ, ਉਲੰਘਣ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਚਿਤਕਾਰਨ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਬਢਾਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੌ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੇ ਐਸ ਪੁੱਟਾਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ (“ਕੇ ਐਸ ਪੁੱਟਾਸਵਾਮੀ (9ਜੇ)”) ਨੇ ਭਾਗ III ਅਧੀਨ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਉਲੰਘਣਾਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨ ਲਈ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਮਨਾਹੀ ਕਰਨ ਦੇ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇਗੀ। [ਪੈਰਾ 15]

2. ਇਹ ਅਦਾਲਤ 2020 ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(iii) ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਉਪਾਯ (ਧਾਰਾ 2(iii) ਦੇ 2020 ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ) ਦੀ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨ ਲਈ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਚਿਤਕਾਰਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗੀ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਢਾਂਚਾਬੱਧ ਹੋਵੇਗਾ: (i) ਕੀ ਉਪਾਯ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਗਾਂਹ ਵਿੱਚ ਹੈ?; (ii) ਕੀ ਉਪਾਯ ਵਾਜਬਤਾ ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ?; (iii) ਮਾਪ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਟੀਚਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ?; ਅਤੇ (iv) ਉਪਯੁਕਤ ਮਾਪ ਹੈ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸੰਤੁਲਿਤ?[ਪੈਰਾ 28][258-ਬੀ-ਡੀ]

ਜਾਇਜ਼ਤਾ

3. ਇਸ ਪ੍ਰੋਂਗ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਪਾਯ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਇੱਕ ਵੈਧ ਮਕਸਦ। ਕੇ ਐਸ ਪੁੱਟਸਵਾਮੀ (9ਜੇ) ਵਿੱਚ ਨੌ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਦੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰੋਂਗ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ "ਵੈਧ ਰਾਜ ਹਿੱਤ" ਦੀ ਸੀਮਾ ਅਪਣਾਈ। ਇਹ ਰਾਜ ਹਿੱਤ ਵੀ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪੀਪੀਈ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ, ਆਯਾਤ ਅਤੇ ਐਮਟੀਟੀਜ਼ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਪਰਯਾਪਤ ਘਰੇਲੂ ਸਪਲਾਈਜ਼ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਪੀਪੀਈ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਪਰਯਾਪਤ ਸਟਾਕ ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਰਾਜ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਪਲਾਈਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਅਧਿਕਾਰ 21 ਅਧੀਨ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸਿਹਤ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਮੁੱਖ ਫਰਜ਼ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਪੀਪੀਈ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਆਰਬੀਆਈ ਨੇ 30 ਜਨਵਰੀ 2021 ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਲਫਨਾਮਾ ਦਾਖਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਪੀਪੀਈ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਪਰਯਾਪਤ ਸਟਾਕ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਚੱਲ ਰਹੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਪੀਪੀਈ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਪਰਯਾਪਤ ਉਪਲਬਧਤਾ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵੈਧ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਚੁਣੌਤੀਯੋਗ ਉਪਾਯ ਇੱਕ ਵੈਧ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਗਾਂਹ ਵਿੱਚ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 29]

ਉਪਯੁਕਤਤਾ

4. ਆਰਬੀਆਈ ਐਫਈਐਮਏ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਐਫਈਐਮਏ ਨੂੰ "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੋਧਣ ਲਈ ਇੱਕ ਐਕਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਹਰੀ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਭੁਗਤਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਵਿਵਸਥਿਤ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਵ ਨੂੰ ਬਢਾਵਾ ਦੇਣਾ ਹੈ"। ਇਸ ਲਈ, ਐਫਈਐਮਏ ਅਧੀਨ ਆਰਬੀਆਈ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਵੱਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨਿਯਮਿਤ ਹੈ, ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਭੰਡਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਆਰਬੀਆਈ ਦੁਆਰਾ ਐਮਟੀਟੀਜ਼ ਸਬੰਧੀ 2000 ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਤਕਨੀਕੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਭੰਡਾਰਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਤੀਜਤਨ, ਆਰਬੀਆਈ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤਪਾਦਾਂ ਲਈ ਐਮਟੀਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਨੀਤੀ ਨਿਰਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਐਫਟੀਪੀ ਅਧੀਨ ਯੂਓਆਈ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਯਾਤ ਜਾਂ ਨਿਰਯਾਤ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਵਾਲੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3(2) ਅਧੀਨ ਯੂਓਆਈ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 3(2) ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਯੂਓਆਈ ਨੇ 8 ਫਰਵਰੀ 2020 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਕਈ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰੇਲੂ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਾਰੇ ਪੀਪੀਈ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ COVID-19 ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਟਾਕ। [ਪਾਰਾ 36, 37 ਅਤੇ 38] [262- ਈ-ਐਚ; 263-ਏ, ਡੀ]

5. ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੁਦਰਾ ਕੋਸ਼ ਆਪਣੇ ਛੇਵੇਂ ਸੰਸਕਰਣ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਸਥਿਤੀ ਮੈਨੂਅਲ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮਾਨ ਵਿਚਾਲਕ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਵਿਚਾਲਕ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਨਿਰਯਾਤ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਦੇ ਆਯਾਤ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਪੈਰ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਧਾਰਨ ਆਯਾਤ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 42]

6. ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਆਈ.ਐਮ.ਐਫ. ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਭੁਗਤਾਨ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਸੰਕਲਨ ਗਾਈਡ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਮਰਥਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਲਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਸੇਵਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਹੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹੁਣ ਇਹ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਵਿਚਾਲਕ ਨੂੰ ਸਪਲਾਇਰ ਤੋਂ ਖਰੀਦਦਾਰ ਤੱਕ ਸਮਾਨ ਦੇ ਟ੍ਰਾਂਜ਼ਿਟ ਦੌਰਾਨ ਸਮਾਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਅਧੀਨ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਲਕ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਨਿਰਯਾਤ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। [ਪੈਰਾ 43]

7. ਇਸ ਲਈ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਏ ਉਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਈ ਗਈ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਰਵਾਇਤੀ ਆਯਾਤ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਵੱਲੋਂ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਦੇ ਸਮਾਨਾਂ ਦੀ ਆਯਾਤ/ਨਿਰਯਾਤ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਯਾਤ/ਨਿਰਯਾਤ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਉਚਿਤ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਅਧੀਨ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਲਈ, 2020 ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(iii) ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਨੂੰ ਵੀ ਉਚਿਤ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 44]

ਮਾਪਦੰਡ ਦੀ ਲੋੜ

8. ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਤਰਕਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਸਟਾਕ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘਟਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਹ ਅਜੇ ਵੀ ਦੋ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਸ਼ਟਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ, ਇਹ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੇ ਖਰੀਦਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜੇ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਉਪਲਬਧ ਸਟਾਕ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਦੂਜਾ, ਯੂ.ਓ.ਆਈ. ਦੀ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਉਤਪਾਦ ਦੇ ਗੈਰ-ਵਪਾਰਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੁਖ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਪਸ਼ਟ ਨੀਤੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤੀ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਨਿਰਯਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਸੰਭਵਤਃ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਪਲਾਈ ਨੂੰ ਜਮਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣਾ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ

ਭੰਡਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਰਾਸ਼ਟਰਾਂ ਨਾਲ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਜਮਾਖੋਰੀ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਸਿਰਫ ਨਿਰਯਾਤ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਹਰ ਪਾਸੇ ਇਕਸਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਰਾਜ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਇਕੋ ਵਿਕਲਪ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 47]

ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੀ ਨਿਯਮਨ ਭੂਮਿਕਾ

9. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤਰਕਸੰਗਤ ਸੰਬੰਧ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਅਤੇ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ ਵਿਚਕਾਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਕੜੀਆਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਨੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੋ ਵੱਖਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰਥਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਘਰੇਲੂ ਸਟਾਕਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਪਾਉਣ ਵਾਂਗ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਭੰਡਾਰਾਂ, ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਸਟਾਕਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਜਿਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਆਬਾਦੀ ਹੈ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਆਯਾਤ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ 'ਤੇ ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨਾਲ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਯੂ.ਓ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਮਹਾਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ। [ਪੈਰਾ 57]

10. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਇਹ ਰੁਖ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਠੰਡੇ ਬਸਤੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਸੰਕਟ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਗਰਾਨ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ। ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਰਾਜ ਮਾਪ ਦੀ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ, ਉਚਿਤ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸਾਧਾਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਉਪਾਅ ਜੋ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਹਿੱਤ ਜੋ ਜਨਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਨਿਰਵਿਘਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਿਆਂਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਕੁਝ ਦੇ. [ਪੈਰਾ 57][280-E-G]

ਨਿਸਕਰਸ਼

11. ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਕਲਾਜ਼ 2(iii) ਦੇ 2020 ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਪਰਯਾਪਤ ਘਰੇਲੂ ਸਟਾਕ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਉਪਾਯ ਸੀ। ਇਹ ਉਪਾਯ ਵੈਧਤਾਪੂਰਵਕ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਾਇਜ਼ ਰਾਜ ਹਿੱਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਨੁਪਾਤਹੀਣ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਇਸ ਲਈ, ਕਲਾਜ਼ 2(iii) ਅਨੁਚਿੱਤ 14, 19(1)(ਗ) ਅਤੇ 21 ਅਧੀਨ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 58]

ਸਟੇਟ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਟੈਕਸ ਅਫਸਰ ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1963 ਐਸ.ਸੀ. 1811; ਚਿੰਤਾਮਣ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1951 ਐਸ.ਸੀ. 118; ਕੇ ਐਸ ਪੁੱਟਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ (2017) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 : [2017] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 569; ਕੇ ਐਸ ਪੁੱਟਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ (2019) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 : [2018] 8 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1; ਰੁਸਤਮ ਕਾਵਸਜੀ ਕੂਪਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ (1970) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 248 : [1970] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 530; ਸ਼ਾਇਰਾ ਬਾਨੋ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ (2017) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 : [2017] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 797; ਜੋਸਫ ਕੁਰੁਵਿਲਾ ਵੈਲੁਕੁਨੇਲ ਬਨਾਮ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1962 ਐਸ.ਸੀ. 1371 – ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਇੰਟਰਨੈਟ ਅਤੇ ਮੋਬਾਈਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (2020) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 274 : [2020] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 297; ਗੁਜਰਾਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਗੁਜਰਾਤ (2020) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 459 2020 (10) ਜੇ.ਟੀ. 307 – ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸੀਤਾਰਾਮ ਸੁਗਰ ਕੋ. ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (1990) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 223 : [1990] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 909; ਪ੍ਰਾਗ ਆਈਸ & ਆਈਲ ਮਿਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (1978) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 459 : [1978] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 293; ਪੀ.ਟੀ.ਆਰ. ਐਕਸਪੋਰਟਸ (ਮਦਰਾਸ) (ਪੀ) ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (1996) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 268 : [1996] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 662; ਐਮ ਆਰ ਐਫ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਕੇਰਲਾ ਗਵਰਨਮੈਂਟ (1998) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 227 : [1998] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 632; ਐਮ ਆਰ ਐਫ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਕੇਰਲਾ ਗਵਰਨਮੈਂਟ (1998) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 227 : [1998] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 632; ਬੀ ਪੀ ਸ਼ਰਮਾ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (2003) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 309 : [2003] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 684; ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਪੀ. ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1954 ਐਸ.ਸੀ. 224; ਸ਼੍ਰੀ ਮੀਨਾਕਸ਼ੀ ਮਿਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1974 ਐਸ.ਸੀ. 366; ਸਾਗਿਰ ਅਹਮਦ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਯੂ.ਪੀ., (1955) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 707; ਜਲਾਨ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਕੋ. ਬਨਾਮ ਡੀ ਐਮ ਐਨੀ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1973 ਐਸ.ਸੀ. 233; ਇੰਡੀਅਨ ਹੈਂਡੀਕ੍ਰਾਫਟਸ ਐਮਪੋਰੀਅਮ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, (2003) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 589 : [2003] 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 43; ਚਿੰਤਾਮਨ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1951 ਐਸ.ਸੀ. 118; ਨਰੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1960 ਐਸ.ਸੀ. 430; ਮੋਹਦ. ਫਾਰੁਕ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, (1969) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 853 : [1970] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 156; ਸੈਲੂਲਰ ਆਪਰੇਟਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਟੈਲੀਕਾਮ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਅਥਾਰਿਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, (2016) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 703 : [2016] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1; ਇੰਟਰਨੈਟ ਅਤੇ ਮੋਬਾਈਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, (2020) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਆਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 275; ਓਮ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (2001) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 386 : [2000] 4 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 693; ਮਾਡਰਨ ਡੈਂਟਲ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਰਿਸਰਚ ਸੈਂਟਰ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (2016) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 353 : [2016] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 579; ਸੁਖਨੰਦਨ ਸਰਨ ਦਿਨੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1982 ਐਸ.ਸੀ. 902; ਲਕਸ਼ਮੀ ਖੰਡਸਾਰੀ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1981 ਐਸ.ਸੀ. 860; ਪੀਅਰਲੈਸ ਜਨਰਲ ਫਾਇਨਾਂਸ ਅਤੇ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ ਕੋ. ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (1992) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 343 : [1992] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 406; ਆਰ ਕੇ ਗਾਰਗ ਬਨਾਮ

ਭਾਰਤ ਸੰਘ, (1981) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 675; ਬਾਲਕੋ ਕਰਮਚਾਰੀ ਯੂਨੀਅਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, (2002) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 333 : [1982] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 947; ਸਵਿਸ ਰਿਬਨਜ਼ (ਪੀ) ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, (2019) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 17 : [2019] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 535; ਏਬਿਕਸ ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਬਨਾਮ ਕਮੇਟੀ ਆਫ ਕ੍ਰੈਡਿਟਰਜ਼ ਆਫ ਐਡੂਕੋਮ ਸੋਲਿਊਸ਼ਨਜ਼ (ਪੀ) ਲਿਮਿਟੇਡ, (2021) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਆਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 313 – ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕੇਸ ਲਾਅ ਰੈਫਰੈਂਸ

[1990] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 909 ਪੈਰਾ 7(ਵੀ) ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[1978] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 293 ਪੈਰਾ 7(ਵੀ) ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[1996] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 662 ਪੈਰਾ 7(ਵੀ) ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[1998] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 632 ਪੈਰਾ 12 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[2003] 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 43 ਪੈਰਾ 12 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[1998] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 632 ਪੈਰਾ 13 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[2003] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 684 ਪੈਰਾ 14 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[1970] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 156 ਪੈਰਾ 15 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[2016] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1 ਪੈਰਾ 15 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[2017] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 569 ਪੈਰਾ 15 ਵਿੱਚ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

[2000] 4 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 693 ਪੈਰਾ 16 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[2016] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 579 ਪੈਰਾ 17 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[2018] 8 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1 ਪੈਰਾ 18 ਵਿੱਚ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

[1970] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 530 ਪੈਰਾ 25 ਵਿੱਚ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

[2017] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 797 ਪੈਰਾ 26 ਵਿੱਚ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

[1992] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 406 ਪੈਰਾ 52 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[2020] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 297 ਪੈਰਾ 53 ਵਿੱਚ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

[1982] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 947 ਪੈਰਾ 55 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[2019] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 535 ਪੈਰਾ 55 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲੇਟ ਜੁਰਿਸਡਿਕਸ਼ਨ: ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 6522 ਆਫ 2021।

ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ, ਇੰਦੌਰ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 08.10.2020 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 7902 ਆਫ 2020।

ਆਯੁਸ਼ ਅਗਰਵਾਲ ਐਮ/ਐਸ ਪੀਬੀਏ ਲੀਗਲ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਬੈਨਰਜੀ, ਏਐਸਜੀ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਸ੍ਵਰੂਪਮਾ ਚਤੁਰਵੇਦੀ, ਪੀ. ਵੀ. ਯੋਗੇਸ਼ਵਰਨ, ਮੁਹੰਮਦ ਅਖਿਲ, ਰਾਜ ਬਹਾਦੁਰ ਯਾਦਵ, ਰਮੇਸ਼ ਬਾਬੂ ਐਮ. ਆਰ., ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਮਨੀਸ਼ਾ ਸਿੰਘ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਨਿਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਲਈ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ

ਡਾ. ਧਨੰਜ ਵਾਈ ਚੰਦ੍ਰਚੂੜ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ।

ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨੂੰ ਸਹਾਇਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।
ਇਹ ਹਨ:

ਏ ਤੱਥਾਕਥਿਤ ਪਿਛੋਕੜ
ਬੀ ਸੁਝਾਅ
ਸੀ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ
ਸੀ.1 ਵੈਧਤਾ

ਸੀ.2 ਉਪਯੁਕਤਤਾ
ਸੀ.3 ਉਪਾਯ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ
ਸੀ.4 ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸੰਤੁਲਨ
ਸੀ.4.1 ਆਰਬੀਆਈ ਦੀ ਨਿਯਮਨ ਭੂਮਿਕਾ
ਡੀ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼

ਏ ਤੱਥਾਕਥਿਤ ਪਿਛੋਕੜ

1. ਅਪੀਲ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੰਦੌਰ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ 8 ਅਕਤੂਬਰ 2020 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਉੱਠੀ ਹੈ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਜਵਾਬਦੇਹ, ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ3SUPERSCRIPT, ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਰਚੈਂਟਿੰਗ ਟ੍ਰੇਡ ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੋਧੀਆਂ ਗਾਈਡਲਾਈਨਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(iii)1SUPERSCRIPT ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ 23 ਜਨਵਰੀ 20202SUPERSCRIPT ਤਹਿਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਸਚੇਂਜ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਐਕਟ 19994SUPERSCRIPT ਦੀ ਧਾਰਾ 10(4) ਅਤੇ 11(1) ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ।

2. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇੱਕ ਫਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਹੈ ਜੋ ਫਾਰਮਾਸਿਊਟੀਕਲਜ਼; ਹਰਬਲ ਅਤੇ ਸਕਿਨਕੇਅਰ ਉਤਪਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

1"ਐਮਟੀਟੀ"

2"2020 ਐਮਟੀਟੀ ਗਾਈਡਲਾਈਨਜ਼" - ਆਰਬੀਆਈ/2019-20/152: ਏ.ਪੀ. (ਡੀਆਈਆਰ ਸੀਰੀਜ਼) ਸਰਕੁਲਰ ਨੰਬਰ 20

3"ਆਰਬੀਆਈ"

4"ਐਫਈਐਮਏ" ਉਤਪਾਦ;

ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਕਰਣ ਉਤਪਾਦ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਸਕ, ਦਸਤਾਨੇ, ਸੈਨੀਟਾਈਜ਼ਰ, ਪੀਪੀਈ ਓਵਰਆਲਜ਼, ਅਤੇ ਵੈਂਟੀਲੇਟਰ5। ਕੇਸ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਇੱਕ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਮਟੀਟੀ ਕਾਂਟਰੈਕਟ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਪਲਾਇਅਰ ਦੁਆਰਾ ਪੀਪੀਈ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਰੀਦਦਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਮਧਿਅਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕੇ। 2020 ਐਮਟੀਟੀ ਗਾਈਡਲਾਈਨਜ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 1 ਮਈ 2020 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਐਮਟੀਟੀ ਕਾਂਟਰੈਕਟ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੈਟਰ ਆਫ ਕ੍ਰੈਡਿਟ) ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਬੈਂਕ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 4 ਮਈ 2020 ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਰਬੀਆਈ ਨੇ ਉਸਦੇ ਐਮਟੀਟੀ ਕਾਂਟਰੈਕਟ ਲਈ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਧਾਰ 2020 ਐਮਟੀਟੀ ਗਾਈਡਲਾਈਨਜ਼ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(iii) ਹੈ। ਧਾਰਾ 2(iii) ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ:

"iii. ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਉਹਨਾਂ ਸਮਾਨਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਪਾਰ ਨੀਤੀ (ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ.) ਅਧੀਨ ਨਿਰਯਾਤ/ਆਯਾਤ ਲਈ ਅਨੁਮਤ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੇ ਹੈ। ਨਿਰਯਾਤ (ਨਿਰਯਾਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਫਾਰਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਅਤੇ ਆਯਾਤ (ਬਿਲ ਆਫ ਐਂਟਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਲਈ ਲਾਗੂ ਸਾਰੇ ਨਿਯਮ, ਨਿਯਮਾਵਲੀਆਂ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਿਰਯਾਤ ਅਤੇ ਆਯਾਤ ਪੈਰ ਲਈ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।"

ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ ਤੇ, ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਨਿਰਯਾਤ 'ਤੇ ਦੂਜੇ ਜਵਾਬਦੇਹ, ਵਣਜ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗ ਮੰਤਰਾਲਾ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਪਾਰ ਮਹਾਨਿਦੇਸ਼ਾਲਾ6SUPERSCRIPT, ਨੇ 8 ਫਰਵਰੀ 2020, 25 ਫਰਵਰੀ 2020 ਅਤੇ 19 ਮਾਰਚ 2020 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ COVID-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਜਾਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਕਰਾਰ 2020 ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(iii) ਅਧੀਨ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸਮਝੇ ਗਏ।

3. ਆਪਣੇ ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਸੰਚਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 12 ਮਈ 2020 ਨੂੰ ਵਣਜ ਮੰਤਰਾਲਾ ਅਤੇ ਡੀ.ਜੀ.ਐਫ.ਟੀ. ਨੂੰ ਇੱਕ ਈਮੇਲ ਲਿਖਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਉਸਦੇ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਕਰਾਰ ਅਧੀਨ, ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਅਸਲ ਨਿਰਯਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕੇਵਲ ਦੋ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਇੱਕ ਮਧਿਅਸਥ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸਨੇ ਵਣਜ ਮੰਤਰਾਲਾ ਅਤੇ ਡੀ.ਜੀ.ਐਫ.ਟੀ. ਨੂੰ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਕਰਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 2(iii) ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸੂਚਨਾ/ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ/ਪਰਿਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਫਿਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਅਨੁਚਛੇਦ 226 ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ7 ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੇ ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ ਬਣਾਇਆ ਕਿ 2020 ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(iii) ਅਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 19(1)(ਜੀ) ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਜੀਵਿਕਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਅਨੁਚਛੇਦ 21 ਅਧੀਨ ਹੈ।

4. ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸੰਘ8$_{SUPERSCRIPT}$ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਪਾਰ (ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਨਿਯਮਨ) ਐਕਟ 19929$_{SUPERSCRIPT}$ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਅਧੀਨ ਕਈ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਵਰਜਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਇਸਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਪਾਰ ਨੀਤੀ 2015-202010$_{SUPERSCRIPT}$ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਲਈ, 2020 ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(iii) ਅਨੁਸਾਰ, ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਸਬੰਧੀ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵੀ ਵਰਜਿਤ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਿਸ਼ਵ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਮੋੜਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ, ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 2(iii) ਇੱਕ ਆਮ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਵਲ ਯੂ.ਓ.ਆਈ. ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

5. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਮਿਤੀ 8 ਅਕਤੂਬਰ 2020 ਨੂੰ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 2020 ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(iii) ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ: (i) ਧਾਰਾ 2(iii) ਕੇਵਲ ਉਹ ਮਾਲ ਲਈ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਨੂੰ ਵਰਜਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਯਾਤ/ਨਿਰਯਾਤ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਨੂੰ ਵਰਜਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ; (ii) ਮਾਲ ਦੀ ਆਯਾਤ/ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਵਰਜਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵਾਣਿਜਯ ਮੰਤਰਾਲਾ ਅਤੇ ਡੀ.ਜੀ.ਐਫ.ਟੀ. ਦਾ ਨੀਤੀ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਅਧੀਨ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਪਾਰ ਐਕਟ; (iii) ਵਾਣਿਜਯ ਮੰਤਰਾਲਾ ਅਤੇ ਡੀ.ਜੀ.ਐਫ.ਟੀ. ਨੇ ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਵਰਜਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਤੀਜਤਨ, ਧਾਰਾ 2(iii) ਅਧੀਨ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਵੀ ਵਰਜਿਤ ਹਨ; ਅਤੇ (iv) ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿ ਮਾਲ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇੱਕ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਇੱਕ ਆਯਾਤ/ਨਿਰਯਾਤ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ, ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸਦਾ ਨਿਯਮਨ ਯੂ.ਓ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਸੈੱਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ

6. ਮਿਸਟਰ ਆਯੁਸ਼ ਅਗਰਵਾਲ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ:

(i) 2020 ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(iii) ਉਹ ਮਾਲ ਲਈ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਨੂੰ ਵਰਜਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਯਾਤ/ਨਿਰਯਾਤ ਵਰਜਿਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਵਰਜਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 14, 19(1)(ਜੀ) ਅਤੇ 21 ਨੂੰ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ;

(ii) ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਜੋੜਿਆ ਹੈ, ਬਜਾਏ ਇਸਦੇ ਕਿ ਐਫ.ਈ.ਐਮ.ਏ. ਅਧੀਨ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਅਧੀਨ ਮਾਲ ਨੂੰ ਵਰਜਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵੀ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਨੂੰ

ਵਰਜਿਤ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਟਾਕਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਵਰਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਟਾਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਵਪਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਹਨ

(iii) ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਨ ਦੀ ਦਾਖਲਾ ਜਾਂ ਨਿਕਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੱਕ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਇਕਾਈ ਸਿਰਫ ਦੋ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਚੋਲੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨੀਤੀ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਮਨਾਹੀ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ;

(iv) ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਘੱਟ ਦਖਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਸੰਭਵ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ:

a ਆਰਬੀਆਈ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਹਰੇਕ ਉਤਪਾਦ ਲਈ ਇੱਕ MTT ਜਿਸਦਾ ਆਯਾਤ/ਨਿਰਯਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ FTP ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਇਹ ਡੀਲਿੰਕ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਨਾਹੀ ਦੇ ਨਾਲ MTT 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ FTP;

ਬੀ. ਆਰਬੀਆਈ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤਾਂ ਲਈ ਐਮਟੀਟੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਯਾਤ ਦੀ ਕਮੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਤੋਂ ਮਨਾਹੀ ਹੈ ਉਸ ਉਤਪਾਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨੀਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤਾਂ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ, ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੇ ਸਟਾਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਘਟਾਉਂਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਉਤਪਾਦ. ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਆਰਬੀਆਈ ਦੇ 24 ਅਗਸਤ 2000 ਦੇ ਸਰਕੂਲਰ ਦਾ ਇਰਾਦਾ MTTs ਨਾਲ ਸਬੰਧ; ਅਤੇ

c. ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਕੋਲ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਛੋਟ ਮੰਗ ਸਕਣ ਜਿਸਦਾ ਆਯਾਤ/ਨਿਰਯਾਤ ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਅਧੀਨ ਮਨਾਹੀ ਹੈ; [ਡਾ. ਧਨੰਜ ਵਾਈ ਚੰਦ੍ਰਚੂੜ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਫਿਰ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਉਤਪਾਦ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਸਦੀ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਅਧੀਨ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ।

7. ਉਪਰੋਕਤ ਸਬਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ, ਸ੍ਰੀ ਰਮੇਸ਼ ਬਾਬੂ ਐਮ ਆਰ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਸਬਮਿਟ ਕੀਤਾ ਕਿ:

NONE

(i) ਅਪੀਲਕਰਤਾ 2020 ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਗਾਈਡਲਾਈਨਜ਼ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(iii) ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਬਿਨਾਂ ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ। ਧਾਰਾ 2(iii) ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ 23 ਜਨਵਰੀ 2020 ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਯੂ.ਓ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ 8 ਫਰਵਰੀ 2020 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ;

NONE

(ii) 2020 ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਗਾਈਡਲਾਈਨਜ਼ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(iii) ਵਰਗੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਪਿਛਲੇ ਪੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇਹ ਧਾਰਾਵਾਂ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਸਿਰਫ ਉਹਨਾਂ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਯਾਤ/ਨਿਰਯਾਤ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਗਿਆ ਹੈ;

NONE

(iii) ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਆਯਾਤ/ਨਿਰਯਾਤ ਲੈਣ-ਦੇਣਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਨ ਹਨ, ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਿ ਮਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਦੇ ਆਯਾਤ ਪੈਰ ਦੌਰਾਨ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਦਾ ਬਾਹਰਲਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਪੈਰ ਦੌਰਾਨ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਭੰਡਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਯੂ.ਓ.ਆਈ. ਦੀ ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਉਹਨਾਂ ਮਾਲਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਯਾਤ/ਨਿਰਯਾਤ ਯੂ.ਓ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ;

NONE

(iv) ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦਾ ਨਿਰਯਾਤ ਯੂ.ਓ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਸਟਾਕ ਮੌਜੂਦ ਰਹੇ। ਇਸ ਲਈ, ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਭਾਰਤੀ ਇਕਾਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਭਵਿਤ ਸਟਾਕ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ

NONE

(v) ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਹਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਿਤ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਸੀਤਾਰਾਮ ਸੁਗਰ ਕੋ. ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ1$_{SUPERSCRIPT}$, ਪ੍ਰਾਗ ਆਈਸ & ਆਇਲ ਮਿਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ2$_{SUPERSCRIPT}$।

1$_{SUPERSCRIPT}$ (1990) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 223

2$_{SUPERSCRIPT}$ ਇਬਿਦ.

ਆਯਲ ਮਿਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ12$_{SUPERSCRIPT}$ ਅਤੇ ਪੀ.ਟੀ.ਆਰ. ਐਕਸਪੋਰਟਸ (ਮਦਰਾਸ) (ਪੀ) ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ13$_{SUPERSCRIPT}$.

8. ਵਾਣਿਜਯ ਮੰਤਰਾਲਾ ਅਤੇ ਡੀ.ਜੀ.ਐਫ.ਟੀ. ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਿਆਂ, ਮਿਸਟਰ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਬੈਨਰਜੀ, ਅਤਿਰਿਕਤ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ14$_{SUPERSCRIPT}$ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

(i) ਯੂ.ਓ.ਆਈ. ਨੇ 31 ਜਨਵਰੀ 2020 ਤੋਂ 16 ਮਈ 2020 ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈ ਅਧਿਸੂਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਰਾਹੀਂ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਸਟਾਕ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋ ਸਕੇ;$_{NONE}$ NONE

(ii) $_{NONE}$ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਲਈ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣ ਦੀ

ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਜਿਹੀ ਪਾਬੰਦੀ ਉਚਿਤ ਹੈ;NONE NONE

(iii) 2020 ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(iii) ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਪੂਰੀ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਮਾਨਾਂ ਦੇ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਯਾਤ/ਨਿਰਯਾਤ ਭਾਰਤ ਦੀ ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਅਧੀਨ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਤੇNONE NONE

(iv) NONE25 ਅਗਸਤ 2020 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਇੱਕ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ, ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਮਾਸਕਸ ਅਤੇ ਐਨ-95/ਐਫ.ਐਫ.ਪੀ 2 ਮਾਸਕਸ ਜਾਂ ਬਰਾਬਰ ਨੂੰ "ਰੋਕਿਆ" (ਬਜਾਏ "ਮਨਾਹੀ") ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ/ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਵਰਆਲਸ (ਸਮੇਤ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਓਵਰਆਲਸ) ਹੁਣ "ਮੁਫ਼ਤ" ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਧੀਨ ਹਨ।NONE NONE

9. ਹੁਣ ਵਿਰੋਧੀ ਸਬਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸੀ ਏ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

10. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ। ਉਹ ਅਨਜ਼ਾਲਪ ਹਰਬਲ ਪ੍ਰੋਡਕਟਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟੇਡ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਵੀ ਹੈ, ਜੋ ਇੱਕ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਅੰਤਰ ਅਲੀਆ, ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਟੇਟ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਟੈਕਸ ਅਫਸਰ15 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਨੌ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ "ਨਾਗਰਿਕ" ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇੱਕ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਅਨੁਚਛੇਦ 19(1)(ਜੀ) ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਦਾਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਕੇਵਲ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਅਤੇ ਜੁਰਿਸਟਿਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਸ਼ੇਅਰਹੋਲਡਰਾਂ ਅਤੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਪੇਸ਼ੇ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਨ ਲਈ16। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਯੂ.ਓ.ਆਈ. ਦੀ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਉਸ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

11. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਪੂਰਨ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਚੂੰਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਦੋ ਵੱਖਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚਕਾਰ ਆਯਾਤ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀ.ਪੀ.ਈ ਉਤਪਾਦਾਂ ਸਬੰਧੀ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ 'ਤੇ ਪੂਰਨ ਪਾਬੰਦੀ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰਕਸੰਗਤ ਵਿਭੇਦ ਦੇ ਜੋ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਰੋਕਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੂਰਵਾਧਾਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਂਗੇ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 19(1)(ਗ) ਅਧੀਨ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਵਪਾਰ ਸਬੰਧੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

“19. ਭਾਸ਼ਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਆਦਿ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ - (1) ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ –

[...]

(ਗ) ਕੋਈ ਵੀ ਪੇਸ਼ਾ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਧੰਦਾ, ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਪਾਰ ਕਰਨਾ।

[...]

(6) ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਉਪ-ਅਨੁਚਛੇਦ (ਗ) ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਿਹੇ ਗਏ ਉਪ-ਅਨੁਚਛੇਦ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਕਸਰਤ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕਿਹੇ ਗਏ ਉਪ-ਅਨੁਚਛੇਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਜਾਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, —

(i) ਕੋਈ ਵੀ ਪੇਸ਼ਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਧੰਦਾ, ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਜਾਂ ਤਕਨੀਕੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਜਾਂ

16 ਐਮ ਪੀ ਜੈਨ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ, ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਵਿਧਾਨ (7ਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ, ਲੈਕਸਿਸ ਨੈਕਸਿਸ, 2014)

(ii) ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ, ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਮਾਲਕੀ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਪਾਰ, ਧੰਦੇ, ਉਦਯੋਗ ਜਾਂ ਸੇਵਾ ਦੀ ਚਲਾਈ ਜਾਣੀ, ਚਾਹੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਪੂਰਨ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਬਹਿਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।"

12. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪਾਠ ਦੁਆਰਾ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਉਚਿਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 19(1)(ਜੀ) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ "ਉਚਿਤਤਾ" ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਪਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀਪਨ17 SUPERSCRIPT, ਅਤਿਰੇਕਤਾ18 SUPERSCRIPT ਲਈ ਪਰਖਣ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਦਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਲਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਰੇਂਜ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਚਿੰਤਾਮਣ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ20 SUPERSCRIPT ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਵਤੰਤਰਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਸਹੀ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ। ਨਿਆਂਕਾ ਕੇ ਸੀ ਦਾਸ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 19(6) ਅਧੀਨ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ:

"6. ਸ਼ਬਦ "ਉਚਿਤ ਪਾਬੰਦੀ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਆਨੰਦ ਉੱਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀਮਾ ਮਨਮਾਨੀ ਜਾਂ ਅਤਿਰੇਕਤਾ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਜੋ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ "ਉਚਿਤ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ, ਅਰਥਾਤ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੋਰਸ ਦੀ ਚੋਣ ਜੋ ਤਰਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਮਨਮਾਨੀ ਜਾਂ ਅਤਿਰੇਕਤਾ ਨਾਲ ਅਧਿਕਾਰ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਉਚਿਤਤਾ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਜਦ ਤੱਕ ਇਹ ਅਨੁਚਛੇਦ 19(1)(ਜੀ) ਵਿੱਚ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 19 ਦੇ ਉਪਬੰਧ (6) ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਮਤ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਸੰਤੁਲਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਉਸ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਘਾਟ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

13. ਐਮ ਆਰ ਐਫ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਕੇਰਲਾ ਸਰਕਾਰ21 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਦੋ ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪੂਰਵਕਾਲੀ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਚਛੇਦ 19(1)(ਜੀ) ਉੱਤੇ ਸੰਘਣਿਆ ਕੀਤਾ। ਨਿਆਂਕਾ ਐਸ ਸਾਗਿਰ ਅਹਮਦ ਨੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 19(6) ਅਧੀਨ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸਿਦਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ: "

13.[...]

(1) ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ।

(2) ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਮਨਮਾਨੀ ਜਾਂ ਅਤਿਰਿਕਤ ਸੁਭਾਵ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਜੋ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਪਰੇ ਜਾਣ।

(3) ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ, ਕੋਈ ਅਸਪਸ਼ਟ ਜਾਂ ਆਮ ਪੈਟਰਨ ਜਾਂ ਇੱਕ ਸਥਿਰ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਦਰ ਮਾਮਲੇ ਅਤੇ ਬਦਲਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ, ਮਨੁੱਖੀ

ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਦਰਸ਼ਨ, ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਬਦਲਣਗੇ।

(4) ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 19 ਦੇ ਧਾਰਾ (6) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(5) ਮੌਜੂਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ: ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਕੌਸ਼ਲਿਯਾ [ਏਆਈਆਰ 1964 ਐਸਸੀ 416 : (1964) 4 ਐਸਸੀਆਰ 1002] ।)

(6) ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸੰਬੰਧ ਜਾਂ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਸੰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਤਾਂ ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਧਾਰਣਾ ਸਵਾਭਾਵਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। (ਦੇਖੋ: ਕਾਵਲਾਪਾਰਾ ਕੋਟਾਰਥਿਲ ਕੋਚੁਨੀ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਅਤੇ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ [ਏਆਈਆਰ 1960 ਐਸਸੀ 1080 : (1960) 3 ਐਸਸੀਆਰ 887] ; ਓ.ਕੇ. ਘੋਸ਼ ਬਨਾਮ ਈ.ਐਕਸ. ਜੋਸਫ [ਏਆਈਆਰ 1963 ਐਸਸੀ 812 : 1963 ਸੁਪ (1) ਐਸਸੀਆਰ 789 : (1962) 2 ਐਲਐਲਜੇ 615] ।)"

14. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਮਨਾਹੀ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬੀ ਪੀ ਸ਼ਰਮਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇੱਕ ਮਨਾਹੀ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਉੱਚ ਸੀਮਾ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਮਨਾਹੀ ਦੇ ਨਾ-ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਆਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਅਨੁਚਿੱਤ 19(6) ਅਧੀਨ ਉਚਿਤਤਾ ਦਾ ਆਪਣਾ ਬੋਝ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਨਿਆਂਕ ਬ੍ਰਿਜੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:

"15. ਅਨੁਚਛੇਦ 19(1)(g) ਅਧੀਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਕੁਝ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਕੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਪੇਸ਼ਾ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੂਆ, ਸੱਟੇਬਾਜੀ ਜਾਂ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਜੋ ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਬਿੰਦੂ ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੁਝ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪੜਾਅ ਤੇ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਗਿਰ ਅਹਮਦ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ [ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1954 ਐਸ.ਸੀ. 728 : (1955) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 707] ਅਤੇ ਜੇ.ਕੇ. ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਮੁੱਖ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਆਫ ਫੈਕਟਰੀਜ਼ ਅਤੇ ਬੋਇਲਰਜ਼ [(1996) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 665]। ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਕਸਰਤ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਨੁਚਛੇਦ 19(1)(g) ਅਧੀਨ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਕੀਮਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਆਧਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਇਸ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਕਿ ਇਹ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਗਤੀਵਿਧੀ ਉੱਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਵੈਧ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਾਰਨ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨਾ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਅਨੁਚਛੇਦ 19(1)(g) ਅਧੀਨ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਉੱਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਪਾਬੰਦੀ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। 'ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ' ਫਰੇਜ਼ ਨੂੰ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਵਰਗੇ ਹਿੱਤ ਆਉਂਦੇ ਹਨ...."

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

15. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਉੱਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਿੱਤ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਉੱਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਵਿਧਾਇਕ ਜਾਂ

ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਵਧੀਆ ਜਾਂਚ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨਿਆਇਕਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਦੇ ਚਾਰ-ਪੱਖੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਅਨੁਚਿੱਤ 19(6) ਅਧੀਨ "ਉਚਿਤਤਾ" ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੇਵਲ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਦਾ ਇਕੱਲਾ ਫੰਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਹਰ ਉਲੰਘਣਾ, ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਕ ਸਮਾਨ ਸਿਦਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜੋ ਉਚਿਤਕਾਰਨ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਬਢਾਵਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੌ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੇ ਐਸ ਪੁੱਟਾਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ("ਕੇ ਐਸ ਪੁੱਟਾਸਵਾਮੀ (9ਜੇ)") ਨੇ ਭਾਗ III ਅਧੀਨ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਲੰਘਣਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨ ਲਈ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਪਾਰਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਆਰਬੀਆਈ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ 'ਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ ਕਰਾਂਗੇ ਜਿਸ ਨੇ ਪੀਪੀਈ ਉਤਪਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਐਮਟੀਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

16. ਅਨੁਚਿੱਤ 19(6) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਵੈਧ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਦੇ ਲੈਂਸ ਰਾਹੀਂ ਸਰਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਓਮ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਨੇ ਅਨੁਚਿੱਤ 19(1) ਅਧੀਨ ਗਾਰੰਟੀਡ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨ ਲਈ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਜਸਟਿਸ ਐਮ ਜਗੰਨਾਧਾ ਰਾਓ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪੂਰਵਕਾਲੀ ਮਿਸਾਲ ਅਤੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਿਦਾਂਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਟਰੇਸ ਕੀਤਾ। ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਇਸ ਧਾਰਣਾ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ:

"28. "ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ" ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਮਤਲਬ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ, ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਸਰਤ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਿਆਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਯੁਕਤ ਜਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੀਲ ਚੋਣ ਦੇ ਉਪਾਯਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਸਿਦਾਂਤ ਅਧੀਨ, ਅਦਾਲਤ ਦੇਖੇਗੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ "ਉਹਨਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ 'ਤੇ ਜੋ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਅਸਰ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਆਦੇਸ਼ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਉਚਿਤ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣਗੇ" ਜਿਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਨੂੰ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਿਕਲਪ ਜਾਂ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਕੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਤਿਰਿਕਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਲੰਘਣ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਹੈ। ਇਹੀ ਹੈ ਜੋ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ।"

ਇਹ ਪਰੀਖਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ:

"53. ਹੁਣ ਲੇਖ 19(2) ਤੋਂ (6) ਤਹਿਤ, ਮੌਲਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਉਚਿਤ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ, ਜੇਕਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਕਸਰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਗਲਤ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਨੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤੁਲਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਉਸ ਨੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਜਾਂ ਉਚਿਤ ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਆਦਿ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ "ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਪਰਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁੱਖ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਾਡੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।"

17. ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ, ਵਿੱਚ ਮੋਡਰਨ ਡੈਂਟਲ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਰਿਸਰਚ ਸੈਂਟਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ("ਮੋਡਰਨ ਡੈਂਟਲ ਕਾਲਜ"), ਲੇਖ 19(6) ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਦੇ ਪਰੀਖਣ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਜਸਟਿਸ ਏ ਕੇ ਸਿੱਕਰੀ ਨੇ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ:

"63. ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ, ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਜੋ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਉਚਿਤ ਸੰਤੁਲਨ ਲਈ ਕੀ ਮਾਪਦੰਡ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ। ਇੱਥੇ "ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ" ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਮਾਪਦੰਡ ਹੈ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣ ਲਈ, ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸੀਮਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਹੈ। ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਇਹ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲਏ ਗਏ ਉਪਾਅ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਤਰਕਸੰਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਉਪਾਅ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਮੂਲ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਦਿਕਸਨ, ਸੀ.ਜੇ. ਦੁਆਰਾ ਆਰ. ਵੀ. ਓਕਸ [ਆਰ.ਵੀ. ਓਕਸ, (1986) 1 ਐਸਸੀਆਰ 103 (ਕੈਨ ਐਸਸੀ)] ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਪੰਨਾ 138 'ਤੇ): “ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਉਚਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਹੈ, ਦੋ ਮੁੱਖ ਮਾਪਦੰਡ ਪੂਰੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ, ਉਹ ਉਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਲਈ ਇੱਕ ਚਾਰਟਰ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਸੀਮਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਉਪਾਅ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਦਰਕਿਨਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਯਾਪਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ … ਦੂਜਾ … ਧਾਰਾ 1 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੁਣੇ ਗਏ ਉਪਾਅ ਉਚਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ “ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਪਰੀਖਣ…” ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਪਰੀਖਣ ਦੀ ਕਿਸਮ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਭਿੰਨ ਹੋਵੇਗੀ, ਹਰ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਉਪਾਅ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ... ਤਰਕਸੰਗਤ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ. ਦੂਜਾ, ਸਾਧਨ ... ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ "ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਘੱਟ" ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨਾ ... ਤੀਜਾ, ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਅਨੁਪਾਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉਪਾਅ ਜੋ ਚਾਰਟਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ ਜਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ "ਕਾਫ਼ੀ ਮਹੱਤਤਾ". ਹੋਰ ਗੰਭੀਰ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇੱਕ ਮਾਪ ਦਾ, ਉਦੇਸ਼ ਜਿੰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਮਾਪ ਇੱਕ ਮੁਫਤ ਵਿੱਚ ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਸਮਾਜ।”

64. ਇਸ ਲਈ, ਜੋ ਕਸਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਲੱਭਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੀਮਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਤਰਕਸੰਗਤ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕਸਰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਮੁੱਲਾਂ ਦਾ ਤੌਲਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ ਯਾਨੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ।”

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

18. ਕੇ ਐਸ ਪੁੱਟਾਸਵਾਮੀ (9 ਜੇ) 28 (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਦਾ ਮਿਆਰ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨਿੱਜਤਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ। ਵਿਚ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਬੈਂਚ ਦੇ ਨੌ ਜੱਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਏ ਕੇ ਐਸ ਪੁੱਟਾਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ 29 (“ਆਧਾਰ 5ਜੇ”) ਨੇ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਖਾਕੇ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਇਸਨੂੰ ਆਧਾਰ ਸਕੀਮ ਅਤੇ ਆਧਾਰ ਐਕਟ 2016 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ। ਜਸਟਿਸ ਏ ਕੇ ਸਿੱਕਰੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿੱਚ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਚਾਰ-ਪੜਾਅ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਈ ਉਪਯੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ:

“319. …ਇਸ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਇਹ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਦੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਚਾਰ ਉਪ-ਘਟਕ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ:

319.1. ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਉਪਾਯ ਦਾ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਮਕਸਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਜਾਇਜ਼ ਮਕਸਦ ਪੜਾਅ)।

319.2. ਇਹ ਇਸ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਉਚਿਤ ਸਾਧਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਉਚਿਤਤਾ ਜਾਂ ਤਰਕਸੰਗਤ ਸੰਬੰਧ ਪੜਾਅ)।

319.3. ਕੋਈ ਵੀ ਘੱਟ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੀ ਪਰ ਬਰਾਬਰ ਅਸਰਦਾਰ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ (ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੜਾਅ)।

319.4. ਉਪਾਯ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਧਾਰਕ ਉੱਤੇ ਅਨੁਪਾਤਹੀਣ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ (ਸੰਤੁਲਨ ਪੜਾਅ)।"

19. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਦਾ ਚਾਰ-ਪ੍ਰੋਂਗਡ ਟੈਸਟ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਹੁਣ 2020 ਐਮਟੀਟੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਲਾਜ਼ 2(iii) ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕਤਾ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

20. ਸਾਡੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਾ ਅਗਲਾ ਕਦਮ ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 2020 ਐਮਟੀਟੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਲਾਜ਼ 2(iii) ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕਤਾ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਂਦਿਆਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਚਿੱਤ 14, 19(1)(ਗ) ਅਤੇ 21 ਅਧੀਨ ਉਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਆਰਬੀਆਈ ਦੀ ਪੀਪੀਈ ਉਤਪਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਐਮਟੀਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਵਰਜਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਅਨੁਚਿੱਤ 14 ਅਧੀਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੀਲ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ, ਕੀ ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਉੱਤੇ ਉਚਿਤ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ ਅਨੁਚਿੱਤ 19(1)(ਗ) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਅਨੁਚਿੱਤ 19(6), ਅਤੇ ਕੀ ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਯਾਪਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

21. ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਪੂਰਵਵਰਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਚਿੱਤਾਂ ਅਧੀਨ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਸਾਰ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਬ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਮਕਸਦ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਤਰਕਸੰਗਤ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜਨਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਜਨਹਿੱਤ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਜਾਂਚ ਵਾਂਗ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ "ਜ਼ਰੂਰਤ" ਦਾ ਪਹਿਲੂ ਗੁੰਮ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ[30]SUPERSCRIPT.

22. ਕੁਝ ਅਕਾਦਮਿਕ ਟਿੱਪਣੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸੁਝਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਜਦੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੀਮਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਤਿੰਨ ਕਾਰਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ: (i) ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਅਕਸਰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਸੰਗਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਰਗੀ ਇੱਕ ਔਪਚਾਰਿਕ ਸੰਤੁਲਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਪਯੋਗੀ ਹੈ; (ii) ਕਈ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਧਾਰਾ ਸਮੇਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਲੇਖ 19) ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੀ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਸੀਮਾ ਧਾਰਾ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ; ਅਤੇ (iii) ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸੀਮਾ ਵਿਚਾਲੇ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਪਾਯ ਵਿਚਾਲੇ ਇੱਕ ਵਿਵਾਦ ਵਜੋਂ ਪੁਨਰ-ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਬੜ੍ਹਾਵਾ ਦੇਣ ਲਈ, ਤਾਂ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਦਦਗਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ[31]SUPERSCRIPT.

23. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਯੇਲ ਲਾਅ ਜਰਨਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਲੇਖ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵਿੱਕੀ ਜੈਕਸਨ ਨੇ ਇਸ

ਗੱਲ ਦੀ ਓਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਢਾਂਚਾਗਤ ਵਿਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਲਈ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਉਪਯੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂਕਿ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜੈਕਸਨ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ, ਉਹ ਇੱਕ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦਾ ਨੋਟ ਜਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਿਹਤਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜੈਕਸਨ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪੈਸੇਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਦੀ ਹੈ32SUPERSCRIPT:

“ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਉਲੰਘਣਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕਰਨਾ, ਜ਼ਰੂਰ, ਉਪਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਾਂ ਅਲੱਗ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਤਮਕ ਜਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਵਰਤੋਂ, ਇੱਕ ਸਿਦਾਂਤ ਅਤੇ ਇੱਕ ਢਾਂਚਾਗਤ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਕਈ ਸੰਭਾਵਿਤ ਲਾਭ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ 'ਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਲਈ ਉਚਿਤਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਨਿਆਇਕ ਤਰਕ ਨੂੰ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਨਿਰਣਾਇਕ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।" ਇਸ ਨਾਲ...ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ...ਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨੇੜੇ ਲਿਆਉਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸੁਸੰਗਤ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਦੋਨੋ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਉਚਿਤਤਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਭਾਸ਼ਣ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ-ਖਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਪੱਕੇ ਪੂਰਵਾਗ੍ਰਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।”

24. ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਰਸਮੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਢਾਂਚਾ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਅਮੂਰਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਵੀ (ਜਦੋਂ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਆਂਇਕ ਤਰਕ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਧਾਰ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (5J) (ਸੁਪਰਾ), ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ a ਤੋਂ ਸ਼ਿਫਟ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ 33 ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਐਲਬੀ ਸਾਕਸ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਜੱਜ, ਆਪਣੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਜੀਬ ਅਲਕੀਮੀ, ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਦੇ ਨਾਲ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਇੱਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ:

“ਦੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰਵਾਦੀ, ਨਸਲਵਾਦੀ ਰਾਜ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਏਤੀਏਨ ਮੁਰੇਨਿਕ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਦਾਲਤੀ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਯਾਦਗਾਰ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਓਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਉਚਿਤੀਕਰਣ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਵੱਲ ਪੁਲ ਪਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ...ਨਿਆਇਕ ਕਾਰਜ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸਾਬਿਤ ਹੋਏ। ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਡੀ ਅਦਾਲਤ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਦਲਾਅ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਅਤੇ ਆਤਮਸਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਵਕੀਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਹੇ ਗਏ ਅਕਸ਼ਰਵਾਦੀ ਤੋਂ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਣ ਵਿਆਖਿਆ ਵੱਲ ਇੱਕ ਤਕਨੀਕੀ ਸ਼ਿਫਟ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਨਿਆਇਕ ਕਾਰਜ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮੁੰਦਰੀ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਇਆ...[ਇਸ ਨੇ] ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਪਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਜਿਆਦਾਤਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੱਜਾਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਤਬਦੀਲੀ ਨੇ ਵਰਗੀਕਰਣ ਅਤੇ ਸਖਤ ਪਾਲਣਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਧਾਰਣਾ ਤੋਂ ਯਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀਔਪਚਾਰਿਕ ਨਿਯਮ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਤਪ੍ਰੇਰਿਤ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਤੌਲਣ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਕ ਢੰਗਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ…”

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੀ ਸੰਕੋਚ ਦੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਪੜਚੋਲ

ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 14, 19(1)(g) ਅਤੇ 21 ਅਧੀਨ ਹਨ।

25. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੁੱਦਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕੀ ਸਾਰੇ ਤਿੰਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੁਥਰਾ ਸਿਦਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਲੋਜ਼ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਪਰ ਇੱਕ ਅੰਤਰ-ਸੰਬੰਧਿਤ ਐਲਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਗਿਆਰਾਂ-ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰੁਸਤਮ ਕਾਵਸਜੀ ਕੂਪਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ35$_{SUPERSCRIPT}$, ਜਸਟਿਸ ਜੇ ਸੀ ਸ਼ਾਹ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲਦਿਆਂ, ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ:

“52... ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪ ਲੈ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਘੋਸ਼ਣਾ ਹੈ: ਲੇਖ 29(1), 30(1), 26, 25 ਅਤੇ 32; ਦੂਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਉਹ ਰਾਜ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਖਾਸ ਰੂਪ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਾਰਵਾਈ — ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ — ਆਰਟੀਕਲ 14, 15, 16, 20, 21, 22(1), 27 ਅਤੇ 28; ਕੁਝ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਰੂਪ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ: ਆਰਟੀਕਲ 19(1) ਅਤੇ 19(2) ਤੋਂ (6); ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇੱਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 31(1) ਅਤੇ 31(2); ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ a ਦਾ ਰੂਪ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਮ ਪਾਬੰਦੀ: ਧਾਰਾ 17, 23 ਅਤੇ 24. ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਪੈਟਰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਕ ਧਾਗਾ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ: ਉਹ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਖਾਸ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹਨਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ। ਭਾਗ III ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦੇ ਪੈਟਰਨ ਨੂੰ ਬੁਣਦਾ ਹੈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ. ਗਾਰੰਟੀ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਲਾਟ ਕੀਤੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ: ਉਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਵੱਖਰੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰੋ।"

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

26. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਅਧੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਰਕਸੰਗਤਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਅਧੀਨ ਧਾਗਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸ਼ਾਇਰਾ ਬਾਨੋ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ36 ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹਰੇਕ ਅਨੁਚਛੇਦ ਦੇ ਤਹਿਤ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ, ਪਾਣੀ-ਤੰਗ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਕੁਰੀਅਨ ਜੋਸਫ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ:

84. ਦੂਜਾ ਕਾਰਨ ਜੋ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਿੱਤ 14 ਅਧੀਨ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਅਨੁਚਿੱਤ 19 ਅਧੀਨ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਏ.ਕੇ. ਗੋਪਾਲਨ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਮਦਰਾਸ [ਏ.ਕੇ. ਗੋਪਾਲਨ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਮਦਰਾਸ, 1950 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 88 : ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1950 ਐਸ.ਸੀ 27 : (1950) 51 ਕ੍ਰਿ ਐਲ.ਜੇ 1383] ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ ਹੈ ਕਿ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਟਰਟਾਈਟ ਡਿਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਗਿਆਰਾਂ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਰੁਸਤਮ ਕਾਵਸਜੀ ਕੂਪਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ[ਰੁਸਤਮ ਕਾਵਸਜੀ ਕੂਪਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, (1970) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 248] ਵਿੱਚ ਉਲਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮਨੇਕਾ ਗਾਂਧੀ [ਮਨੇਕਾ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, (1978) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 248] ਵਿੱਚ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਮਨਮਾਨੀਪਨ ਅਨੁਚਿੱਤ 19(2) ਤੋਂ (6) ਵਿੱਚ ਅਣਉਚਿਤਤਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪਹਿਲੂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੂੰ ਓਮ ਕੁਮਾਰ [ਓਮ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, (2001) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 386 : 2001 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ (ਐਲ&ਐਸ) 1039] ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮਨਮਾਨੀਪਨ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਅਨੁਚਿੱਤ 14 ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ।

[...]

87. ਸਾਰੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤਤਾ ਦਾ ਧਾਗਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨਾ ਹੈ ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਣਉਚਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਅਨੁਚਿੱਤ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰੇਗਾ। ਹੋਰ, ਮੈਕਡੋਵੈਲ [ਸਟੇਟ ਆਫ ਏ.ਪੀ. ਬਨਾਮ ਮੈਕਡੋਵੈਲ ਅਤੇ ਕੰ., (1996) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 709] ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁਣੌਤੀ ਉਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ "ਅਸੰਤੁਲਨ, ਅਤਿਰਿਕਤ ਜਾਂ ਅਣਉਚਿਤ" ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹੀ ਚੁਣੌਤੀ ਉਸ ਵੇਰਵੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ "ਅਣਉਚਿਤ, ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਅਣਵਰੰਟਡ" ਹੈ। ਮਨਮਾਨੀਪਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਅਦ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ ਅਨੁਪਾਤਕ, ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਣਾ ਗੈਰਵਾਜਬ. ਸਾਰੇ ਉਪਰੋਕਤ ਆਧਾਰ, ਇਸ ਲਈ, ਨਾ ਕਰੋ ਇਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚਕਾਰ ਫਰਕ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਫਾਰਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

27. ਆਧਾਰ (5J) (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਦੀ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਗੋਪਨੀਯਤਾ, ਸਨਮਾਨ, ਚੋਣ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੱਕਾਂ ਲਈ 37. ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਅਪਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਜਿੱਥੇ ਹਰੇਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸੀਮਾ ਹੈ ਆਮ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਦ ਸੀਮਾ (ਅਰਥਾਤ, 2020 MTT ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(iii)) ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਨੁਛੇਦ 14, 19(1)(ਜੀ) ਅਤੇ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀਮਾ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ, ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ ਮਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਉਤਪਾਦ ਦੇ ਆਯਾਤ/ਨਿਰਯਾਤ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਉਤਪਾਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ MTTs ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਲਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ 2(iii) ਸਮਾਨ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਆਰਾਮ, ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦਾ ਨੋਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ (ਧਾਰਾ 14, 19(1)(ਜੀ) ਅਤੇ 21 ਦੇ ਅਧੀਨ) ਇਹ ਕੇਸ, ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਥਿਤ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਥਿਤ ਸੀਮਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

28. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਾਗਰਿਕ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਬੰਦੀ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਨੇੜੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਦਖਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਰਾਜ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਕਿ ਇਹ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੈ38। ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਸ ਸੂਚਨਾ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਚੁਣੌਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਪਰਯਾਪਤ ਘਰੇਲੂ ਸਪਲਾਈ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਉਪਾਅ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੋਣ ਲਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੋ ਵੱਖਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਇਕਾਈ ਦਾ ਮਧਿਅਮੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ 'ਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉਚਿਤਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਸੂਚਨਾ ਦੀ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰੇਗੀ (2020 ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(iii))। ਇਹ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਢਾਂਚਾਬੱਧ ਹੋਵੇਗਾ:

(i) ਕੀ ਇਹ ਉਪਾਯ ਕਿਸੇ ਜਾਇਜ਼ ਮਕਸਦ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਹੈ?;

(ii) ਕੀ ਇਹ ਉਪਾਯ ਅਜਿਹੇ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਯੁਕਤ ਹੈ?;

(iii) ਕੀ ਇਹ ਉਪਾਯ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ?; ਅਤੇ

(iv) ਕੀ ਇਹ ਉਪਾਯ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉਚਿਤ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿੱਚ ਹੈ?

ਸੀ.1 ਜਾਇਜ਼ਤਾ

29. ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਟੈਸਟ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਮਕਸਦ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਪਾਯ ਨੂੰ ਇਕ ਉਚਿਤ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਇਕ ਜਾਇਜ਼ ਮਕਸਦ। ਕੇ ਐਸ ਪੁੱਟਸਵਾਮੀ (9ਜੇ)(ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਨੌ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਸੰਤੁਲਨਤਾ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਜੋਂ "ਜਾਇਜ਼ ਰਾਜ ਹਿੱਤ" ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ। ਇਹ ਰਾਜ ਹਿੱਤ ਵੀ ਇਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ39$_{SUPERSCRIPT}$। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪੀ.ਪੀ.ਈ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਨਿਰਯਾਤ, ਆਯਾਤ ਅਤੇ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਘਰੇਲੂ ਸਪਲਾਈਆਂ ਦੀ ਪਰਯਾਪਤਤਾ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਪੀ.ਪੀ.ਈ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਪਰਯਾਪਤ ਸਟਾਕ ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਨ। ਸਪਲਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਰਾਜ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਨੁਚਛੇਦ 21 ਅਧੀਨ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 47 ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸਿਹਤ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰੇ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਪੀ.ਪੀ.ਈ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ ਨੇ 30 ਜਨਵਰੀ 2021 ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਲਫਨਾਮਾ ਦਾਖਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਪੀ.ਪੀ.ਈ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਪਰਯਾਪਤ ਸਟਾਕ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਪਰਯਾਪਤ

ਆਧਾਰ (5ਜੇ) (ਸੁਪਰਾ), ਪੈਰਾ 321-322 PPE ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ, ਜਾਰੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ, ਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਅਨੁਸਾਰ, ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਉਪਾਯ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਗਾਂਹ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ।

ਸੀ.2 ਉਪਯੁਕਤਤਾ

30. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਸਪਲਾਈ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ PPE ਉਤਪਾਦਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ MTTs ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਦੀ ਉਪਯੁਕਤਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਉਪਾਯ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। PPE ਉਤਪਾਦਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ MTTs ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਉਪਯੁਕਤ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ MTTs ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

31. MTTs ਨੂੰ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ FEMA ਅਧੀਨ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ 1 ਜੂਨ 2000 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ। FEMA ਅਧੀਨ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰੇ। FEMA ਦੀ ਧਾਰਾ 34$_{SUPERSCRIPT}$ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੈ, ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੀ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਵਿੱਚ ਸੌਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਧਾਰਾ 10(1)41$_{SUPERSCRIPT}$ ਅਨੁਸਾਰ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਇਕ ਇਕਾਈ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਵਿੱਚ "ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਪਾਰੀ, ਮਨੀ ਚੇਂਜਰ ਜਾਂ ਆਫ-ਸ਼ੋਰ ਬੈਂਕਿੰਗ ਇਕਾਈ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਵਿੱਚ" ਬਣਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।—ਇਸ ਐਕਟ, ਨਿਯਮਾਂ ਜਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੋਰ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਜਾਂ ਰਿਜ਼ਰਵ

ਬੈਂਕ ਦੀ ਆਮ ਜਾਂ ਖਾਸ ਆਗਿਆ ਨਾਲ, ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ—(ਅ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸੌਦਾ ਜਾਂ ਤਬਾਦਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ; (ਬ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੁਗਤਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਕਿਸੀ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਲਈ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰੇਗਾ; (ਸੀ) ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਿਅਕਤੀ ਰਾਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਆਰਡਰ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਭੁਗਤਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ; ਵਿਆਖਿਆ.—ਇਸ ਧਾਰਾ ਲਈ, ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ, ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ (ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮੇਤ) ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਰੈਮਿਟੈਂਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਆਰਡਰ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੋਈ ਭੁਗਤਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ, ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਭੁਗਤਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ; (ਦ) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿੱਤੀ ਸੌਦੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਅਧਿਗ੍ਰਹਣ ਜਾਂ ਸਿਰਜਣ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਜਾਂ ਸਹਿਯੋਗੀ ਵਿੱਤੀ ਸੌਦੇ ਵਿੱਚ; ਵਿਆਖਿਆ.—ਇਸ ਧਾਰਾ ਲਈ, "ਵਿੱਤੀ ਸੌਦਾ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਕਿਸੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਲਈ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨਾ, ਜਾਂ ਕਿਸੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਆਰਡਰ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੋਈ ਭੁਗਤਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬਿੱਲ ਆਫ ਐਕਸਚੇਂਜ ਜਾਂ ਵਾਅਦਾ ਨੋਟ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣਾ, ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰਨਾ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਤਬਾਦਲਾ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਰਜ਼ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ।

41. ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਿਅਕਤੀ.—(1) ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਉੱਤੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਜਾਂ ਵਿਦੇ

"ਵਿਅਕਤੀ" ਜੋ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਵਿੱਚ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ, ਧਾਰਾ 10(4) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕ□ਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਵਿੱਚ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 10(4) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:

"10. ਅਧਿਕ□ਤ ਵਿਅਕਤੀ।—… (4) ਇੱਕ ਅਧਿਕ□ਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੇ ਆਮ ਜਾਂ ਖਾਸ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸਮਝੇ, ਅਤੇ, ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਆਗਿਆ ਬਿਨਾਂ, ਇੱਕ ਅਧਿਕ□ਤ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਉਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ।"

ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਧਾਰਾ 11(1) ਅਧੀਨ ਅਧਿਕ□ਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਧਾਰਾ 11(1) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ:

"11. ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੀਆਂ ਅਧਿਕ□ਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ।—(1) ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਇਸ ਐਕਟ ਅਤੇ ਇਸ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਯਮ, ਵਿਨਿਯਮ, ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ, ਅਧਿਕ□ਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

32. ਇਹ ਧਾਰਾ 10(4) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 11(1) ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਕਿ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ 24 ਅਗਸਤ 2000 ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਰਿਪੱਤਰ42$_{SUPERSCRIPT}$ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਐਫ.ਈ.ਐਮ.ਏ. ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕ□ਤ ਡੀਲਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ। ਮਰਚੈਂਟਿੰਗ ਟ੍ਰੇਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪਰਿਪੱਤਰ ਦਾ ਸਬੰਧਤ ਭਾਗ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਭਾਗ ਬੀ - ਮਰਚੈਂਟਿੰਗ ਟ੍ਰੇਡ

ਅਧਿਕ□ਤ ਡੀਲਰਾਂ ਨੂੰ ਮਰਚੈਂਟ ਟ੍ਰੇਡ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਜਾਂ ਵਿਚੋਲੇ ਟ੍ਰੇਡ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਬਰਤਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ (ਅ) ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਯਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ

ਹੋਵੇ, (ਬੀ) ਅਜਿਹੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਖਰਚੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਾ ਹੋਣ, ਅਤੇ (ਸੀ) ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਨਿਰਯਾਤ ਲਈ ਲਾਗੂ ਸਾਰੇ ਨਿਯਮ, ਵਿਨਿਯਮ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿਰਯਾਤ ਪੈਰ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਆਯਾਤ ਲਈ ਲਾਗੂ ਸਾਰੇ ਨਿਯਮ, ਵਿਨਿਯਮ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਆਯਾਤ ਪੈਰ ਦੁਆਰਾ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਅਧਿਕ□ਤ ਡੀਲਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਪੈਰ ਲਈ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਭੁਗਤਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।"

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਸਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਯਾਤ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਨੁਮਤ ਸੀ। ਇੱਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸਰਕੁਲਰ43$_{SUPERSCRIPT}$ ਵਿੱਚ 19 ਜੂਨ 2003 ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

33. ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਇੱਕ ਸਰਕੁਲਰ44$_{SUPERSCRIPT}$ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜੋ 17 ਜਨਵਰੀ 2013 ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਸਿਰਲੇਖ "ਮਰਚੈਂਟਿੰਗ ਟ੍ਰੇਡ ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨਜ਼" ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਨਿਰਯਾਤਕਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾਵਾਂ/ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ 'ਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ। ਸਰਕੁਲਰ ਦੇ ਕਲੋਜ਼ 2(i) ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"i) ਮਰਚੈਂਟਿੰਗ ਜਾਂ ਵਿਚੋਲੇ ਵਪਾਰ ਲੈਣ-ਦੇਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮਾਨ ਉਹ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਪਾਰ ਨੀਤੀ (ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ.) ਅਧੀਨ ਨਿਰਯਾਤ ਅਤੇ ਆਯਾਤ ਲਈ ਅਨੁਮਤ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਠੇਕਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ (ਸਿਵਾਏ ਨਿਰਯਾਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਫਾਰਮ) ਅਤੇ ਆਯਾਤ (ਸਿਵਾਏ ਬਿੱਲ ਆਫ ਐਂਟਰੀ) ਲਈ ਲਾਗੂ ਸਾਰੇ ਨਿਯਮ, ਨਿਯਮਾਵਲੀਆਂ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਿਰਯਾਤ ਪੈਰ ਅਤੇ ਆਯਾਤ ਪੈਰ ਲਈ ਕ੍ਰਮਵਾਰ;"

ਇਸ ਲਈ, ਸਰਕੁਲਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਉਹਨਾਂ ਸਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਯਾਤ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਅਧੀਨ ਮਨਾਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰਯਾਤਕਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾਵਾਂ/ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ 'ਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇੱਕ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ:

"ਮਰਚੈਂਟਿੰਗ ਵਪਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮੁੱਦੇ

[...]

4.9 ਮਰਚੈਂਟਿੰਗ ਵਪਾਰ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿਰਯਾਤ/ਆਯਾਤ ਲਈ ਅਨੁਮਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਠੇਕਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਪਾਰ ਨੀਤੀ (ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ.) ਅਨੁਸਾਰ, ਤਾਂ ਜੋ ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਅਧੀਨ ਆਯਾਤ/ਨਿਰਯਾਤ ਲਈ ਅਨੁਮਤ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਪਾਰਕ ਠੇਕੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਨਿਰਯਾਤਕ ਦੇ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਪੈਰ ਨੂੰ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਪੱਤਰ (ਜਾਂ) ਈ.ਸੀ.ਜੀ.ਸੀ. ਤੋਂ ਬੀਮਾ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।" 34. ਇਹ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਲਦੀ ਹੀ 8 ਮਾਰਚ 2014 ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਰਕੁਲਰ45 ਰਾਹੀਂ ਸੋਧੇ ਗਏ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕੋਈ ਸਾਰਥਕ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਉਹਨਾਂ ਸਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਯਾਤ/ਨਿਰਯਾਤ ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਅਧੀਨ ਮਨਾਹੀ ਹੈ। ਸਰਕੁਲਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਲੋਜ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

34. ਇਹਨਾਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ 28 ਮਾਰਚ 2014 ਦੇ ਇੱਕ ਸਰਕੁਲਰ 45 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ MTTs ਉਹਨਾਂ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ FTP ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਯਾਤ/ਨਿਰਯਾਤ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ। ਦੀ ਸਬੰਧਤ ਧਾਰਾ ਸਰਕੁਲਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

"ii) ਵਪਾਰ ਵਪਾਰ ਲੈਣ-ਦੇਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮਾਨ ਉਹ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਪਾਰ ਨੀਤੀ

(ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ.) ਅਧੀਨ ਨਿਰਯਾਤ/ਆਯਾਤ ਲਈ ਅਨੁਮਤ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ (ਨਿਰਯਾਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਫਾਰਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਅਤੇ ਆਯਾਤ (ਬਿਲ ਆਫ ਐਂਟਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਲਈ ਲਾਗੂ ਸਾਰੇ ਨਿਯਮਾਂ, ਨਿਯਮਾਵਲੀਆਂ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਿਰਯਾਤ ਅਤੇ ਆਯਾਤ ਪੈਰ ਲਈ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ;"

35. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਸਰਕੁਲਰ ਨੂੰ 2020 ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਧਾਰਾ 2(iii) ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਰਕੁਲਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਮਤ/ਮਨਾਹੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਬਲਕਿ, ਪਹਿਲੇ ਸਰਕੁਲਰ ਤੋਂ ਹੀ, ਇਸ ਨੇ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੀ ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਅਧੀਨ ਸਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। 2013 ਤੱਕ, ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ ਉਹਨਾਂ ਸਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਨਾਹੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਯਾਤ ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਅਧੀਨ ਅਨੁਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ 2013 ਤੋਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਸਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਯਾਤ ਅਨੁਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

36. ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਐਫ.ਈ.ਐਮ.ਏ. ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਐਫ.ਈ.ਐਮ.ਏ. ਨੂੰ "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੋਧਨ ਲਈ ਇੱਕ ਐਕਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਹਰੀ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਭੁਗਤਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਵਿਵਸਥਿਤ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਵ ਨੂੰ ਬਢਾਵਾ ਦੇਣਾ ਹੈ।" ਇਸ ਲਈ, ਐਫ.ਈ.ਐਮ.ਏ. ਅਧੀਨ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵੱਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੈ, ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਭੰਡਾਰਨ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ ਸਬੰਧੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ 'ਤੇ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਤਕਨੀਕੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਭੰਡਾਰਨ ਨੂੰ ਵਪਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਤੀਜਤਨ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨੀਤੀ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਲਈ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਹਨ ਪਰ ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਅਧੀਨ ਯੂ.ਓ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

37. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਉਤਪਾਦ ਦੀ ਆਯਾਤ ਜਾਂ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਮਨਾਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਫੈਸਲਾ ਯੂਓਆਈ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਪਾਰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3(2) ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 3(2) ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ:

“3. ਆਯਾਤ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ।—... (2) ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਵੀ, ਸਰਕਾਰੀ ਗਜਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਵਾਦ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸਮਾਨ ਜਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਜਾਂ ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਆਯਾਤ ਜਾਂ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਮਨਾਹੀ, ਸੀਮਿਤ ਜਾਂ ਅਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ, ਸੇਵਾਵਾਂ ਜਾਂ ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਆਯਾਤ ਜਾਂ ਨਿਰਯਾਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕੇਵਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ, ਜਦੋਂ ਸੇਵਾ ਜਾਂ ਤਕਨੀਕ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਪਾਰ ਨੀਤੀ ਅਧੀਨ ਲਾਭ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।”

38. ਧਾਰਾ 3(2) ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਯੂਓਆਈ ਨੇ 8 ਫਰਵਰੀ 2020 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਕਈ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪੀਪੀਈ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰੇਲੂ ਸਟਾਕ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਕਾਰਨ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਬੈਨਰਜੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਏਐਸਜੀ, ਜੋ ਵਾਣਿਜਯ ਮੰਤਰਾਲਾ ਅਤੇ ਡੀਜੀਐਫਟੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਓਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 25 ਅਗਸਤ 2020 ਦੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ46$_{SUPERSCRIPT}$ ਹੁਣ ਪੀਪੀਈ ਮਾਸਕਾਂ ਅਤੇ ਐਨ-95/ਐਫਐਫਪੀ2 ਮਾਸਕਾਂ ਦੀ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ “ਸੀਮਿਤ” (ਮਨਾਹੀ ਦੀ ਥਾਂ) ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ 50 ਲੱਖ ਯੂਨਿਟਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ/ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਵਰਾਲਜ਼ (ਪੀਪੀਈ ਓਵਰਆਲਜ਼ ਸਮੇਤ) ਨੂੰ “ਮੁਫਤ” ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਧੀਨ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ, ਉਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਨਿਰਯਾਤ ਯੋਗ ਹਨ।

39. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਆਰਬੀਆਈ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਮਾਨ ਦੇ ਐਮਟੀਟੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਐਫਟੀਪੀ ਅਧੀਨ ਮਨਾਹੀ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਵਾਂ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਤਰਕ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਐਮਟੀਟੀ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸਮਾਨ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਇਕਾਈ ਦੋ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅਦਲਾ-ਬਦਲੀ ਵਿੱਚ ਇਕ ਮਧਿਅਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।

40. ਆਪਣੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ, ਆਰਬੀਆਈ ਨੇ ਐਮਟੀਟੀਜ਼ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ:

"7. ਇਹ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਚੈਂਟਿੰਗ ਟ੍ਰੇਡ ਟ੍ਰਾਂਜੈਕਸ਼ਨਜ਼ (ਇਸਨੂੰ ਅੱਗੇ "ਐਮਟੀਟੀ" ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ) ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨਿਰਯਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ (ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ) ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਜਾਂ ਸਮਗਰੀ ਦੀ ਨਿਰਯਾਤ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਚੰਗਾ ਜਾਂ ਸਮਗਰੀ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੰਪਨੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਯਾਤ/ਸਪਲਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵੀ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਐਮਟੀਟੀ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਜਦੋਂ ਮਧਿਅਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੋ ਵੱਖਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਪਾਰ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐਮਟੀਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਤੋਂ, ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਅਤੇ ਆਯਾਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ, ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਮਾਲ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ. ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ, ਆਯਾਤ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਲੈਗ, ਲੈਣ-ਦੇਣ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਇਕਾਈ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਖਰਚੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਖਰੀਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਮਾਨ ਲਈ ਭੁਗਤਾਨ. ਭੁਗਤਾਨ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਖਿੱਚ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਹਸਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਬੈਂਕਰ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਦਾ ਡੀਲਰ (ਅਰਥਾਤ ਅਧਿਕਾਰਤ ਡੀਲਰ ਬੈਂਕ) ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੈਰ ਦਾ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗਠਜੋੜ ਹੈ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਰਿਜ਼ਰਵ ਇਹ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸਫਲ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤੀ ਇਕਾਈ ਇਸ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਾਮਾਨ ਖਰੀਦਣ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਪੈਸਾ ਵਸੂਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ, ਜਿਸਨੂੰ ਐਕਸਪੋਰਟ ਲੇਗ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵੇਚ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਖਰੀਦਦਾਰ ਨੂੰ ਮਾਲ, ਇਹ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਸਥਿਤ ਹੈ, ਪਰ ਪੈਸੇ ਹੈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਸਿਹਰਾ ਲਈ ਵਾਪਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਇਕਾਈ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੈ, ਇੱਕ ਸਖਤ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਉਪਰੋਕਤ ਅਨਸ਼ਾਰ ਤੋਂ, ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਉਭਰਦੀਆਂ ਹਨ: (i) ਮਾਲ ਦਾ ਮੂਲ ਸਪਲਾਇਰ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਖਰੀਦਦਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਇਕਾਈਆਂ ਹਨ, ਜਦੋਂਕਿ ਭਾਰਤੀ ਇਕਾਈ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮਧਿਆਸਤਾ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ; (ii) ਸਪਲਾਇਰ ਅਤੇ ਖਰੀਦਦਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਮਾਲ ਦੇ ਹੱਥ ਬਦਲਣ ਸਮੇਂ ਮਾਲ ਭਾਰਤ ਦੀ ਖੇਤਰੀ ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ; (iii) ਜਦੋਂ ਭਾਰਤੀ ਇਕਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਮਾਲ ਲਈ ਸਪਲਾਇਰ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਭੰਡਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ (iv) ਜਦੋਂ ਭਾਰਤੀ ਇਕਾਈ ਮਾਲ ਦੇ ਖਰੀਦਦਾਰ ਤੋਂ ਭੁਗਤਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

41. ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਆਯਾਤ/ਨਿਰਯਾਤ ਨਾਲ ਸਮਾਨ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦੋਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਦੌਰਾਨ ਮਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਖੇਤਰੀ ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀਜ਼ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

42. ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੁਦਰਾ ਕੋਸ਼47$_{\text{SUPERSCRIPT}}$ ਆਪਣੇ ਛੇਵੇਂ ਸੰਸਕਰਣ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਸਥਿਤੀ ਮੈਨੂਅਲ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ:

"10.41 ਮਰਚੈਂਟਿੰਗ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਵਾਸੀ (ਸੰਕਲਪ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦਾ) ਦੁਆਰਾ ਗੈਰ-ਨਿਵਾਸੀ ਤੋਂ ਮਾਲ ਦੀ ਖਰੀਦ ਅਤੇ ਉਸੇ ਮਾਲ ਦੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗੈਰ-ਨਿਵਾਸੀ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਮਾਲ ਸੰਕਲਪ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੋਏ ਮੁੜ ਵੇਚਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਰਚੈਂਟਿੰਗ ਉਹਨਾਂ ਸੌਦਿਆਂ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਾਲ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਮਾਲ ਦੀ ਭੌਤਿਕ ਕਬਜ਼ਾ ਲੈਣਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।"

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨੋਟ ਕਰਕੇ:

"10.44 ਮਰਚੈਂਟਿੰਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

(ਅ) ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਲ ਦੀ ਖਰੀਦ ਨੂੰ ਮਾਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰੀ ਦੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਨਿਰਯਾਤ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ;

(ਬ) ਮਾਲ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਮਰਚੈਂਟਿੰਗ ਅਧੀਨ ਵੇਚੇ ਗਏ ਮਾਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰੀ ਦੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਨਿਰਯਾਤ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ;

(ਸੀ) ਮਰਚੈਂਟਿੰਗ ਲਈ ਮਾਲ ਦੀ ਖਰੀਦ ਤੋਂ ਵਿਕਰੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਅੰਤਰ "ਮਰਚੈਂਟਿੰਗ ਅਧੀਨ ਮਾਲ ਦੇ ਨੈੱਟ ਨਿਰਯਾਤ" ਦੇ ਆਈਟਮ ਵਜੋਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਆਈਟਮ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮਾਰਜਿਨ, ਹੋਲਡਿੰਗ ਲਾਭ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ, ਅਤੇ ਮਰਚੈਂਟਿੰਗ ਅਧੀਨ ਮਾਲ ਦੀਆਂ ਇਨਵੈਂਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਨਵੈਂਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨੁਕਸਾਨ ਜਾਂ ਵਾਧੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਰਚੈਂਟਿੰਗ ਅਧੀਨ ਮਾਲ ਦੇ ਨੈੱਟ ਨਿਰਯਾਤ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ

(ਡੀ) ਮਰਚੈਂਟਿੰਗ ਦੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਮਤ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਐਫ.ਓ.ਬੀ."

ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਚੋਲੇ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਫਿਰ ਵੀ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਦੇ ਆਯਾਤ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਪੈਰ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚੋਲੇ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਨਿਰਯਾਤ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਸਧਾਰਨ ਆਯਾਤ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ।

43. ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਆਈ.ਐਮ.ਐਫ. ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਸੰਕਲਨ ਗਾਈਡ49 ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਮਰਥਿਤ ਹੈ, ਜੋ ਨੋਟ ਕਰਦਾ ਹੈ:

"ਮਰਚੈਂਟਿੰਗ

11.29 ਵਪਾਰੀ ਲੈਣ-ਦੇਣ—ਭਾਵ, ਇਕ ਵਸਨੀਕ (ਸੰਕਲਪ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦਾ) ਵੱਲੋਂ ਗੈਰ-ਵਸਨੀਕ ਤੋਂ ਮਾਲ ਦੀ ਖਰੀਦ ਅਤੇ ਉਸੇ ਮਾਲ ਦੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਗੈਰ-ਵਸਨੀਕ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਮਾਲ ਸੰਕਲਪ ਅਰਥਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੋਏ ਮੁੜ ਵੇਚਣ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿੱਚ ਮਾਲ ਵਿੱਚ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ BPM5 ਤੋਂ ਬਦਲਾਅ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਵਪਾਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੇਵਾ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇਲਾਜ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਭੁਗਤਾਨ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਹੈ। ਜੇ ਮਾਲ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਅਵਧੀ ਦੌਰਾਨ ਮਾਲ ਦੀ ਭੌਤਿਕ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਤਾਂ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨੂੰ ਆਮ ਮਾਲ ਵਜੋਂ ਵਰਗੀਕ□ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਵਪਾਰੀਕਰਨ ਵਜੋਂ।

11.30 ਵਪਾਰੀ ਦੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਲਈ, ਵਪਾਰੀਕਰਨ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਾਲ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨੈਗੇਟਿਵ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵਪਾਰੀ ਮਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਵੇਚੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਪਾਰੀਕਰਨ ਅਧੀਨ ਵੇਚੇ ਗਏ ਮਾਲ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਪਾਜ਼ੀਟਿਵ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ…"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ MTTs ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਚੋਲੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਸੇਵਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਹੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹੁਣ ਇਹ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਵਿਚੋਲਾ ਸਪਲਾਇਰ ਤੋਂ ਖਰੀਦਦਾਰ ਨੂੰ ਮਾਲ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਦੌਰਾਨ ਮਾਲ ਦਾ ਮਾਲਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, MTTs ਅਧੀਨ ਮਾਲ ਨੂੰ ਵਿਚੋਲੇ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਨੈਗੇਟਿਵ ਅਤੇ ਪਾਜ਼ੀਟਿਵ ਨਿਰਯਾਤ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਭੌਤਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਾ ਹੋਣ।

44. ਇਸ ਲਈ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਏ MTTs ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਆਯਾਤ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਨਾਲ ਸਮਾਨਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਦੀ ਲਈ ਗਈ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਆਰਬੀਆਈ ਵੱਲੋਂ MTT ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਮਾਲ ਦੀ ਆਯਾਤ/ਨਿਰਯਾਤ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਉਚਿਤ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ FTP ਅਧੀਨ PPE ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਲਈ, 2020 MTT ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(iii) ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ MTT ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਵੀ ਉਚਿਤ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸੀ.3 ਉਪਾਯ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ

45. ਜ਼ਰੂਰਤ ਦਾ ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਅਕਸਰ ਉਪਾਯ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਇੱਕ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵੀ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਉਪਾਯ ਰਾਜ ਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੀਲ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਂਗ ਵਿੱਚ "ਸੰਕੀਰਣ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ" ਰਾਜ ਹਿੱਤ$50_{\text{SUPERSCRIPT}}$ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਨ ਜੋ ਅਕਸਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਭਾਗ III ਅਧੀਨ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

46. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਪਰਯਾਪਤ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਪਰਯਾਪਤ ਸਪਲਾਈ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਤੇ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ 'ਤੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦੋ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਨੂੰ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਟਾਕ 'ਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵਾਲਾ ਵਿਕਲਪ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਸਮਾਨਾਂ ਲਈ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਯਾਤ 'ਤੇ ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਅਧੀਨ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਐਫ.ਟੀ.ਪੀ. ਦੁਆਰਾ ਆਯਾਤ/ਨਿਰਯਾਤ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਤੋਂ ਛੋਟਾਂ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿੱਥੇ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਕੇਸ-ਦਰ-ਕੇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਉਪਾਯ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਉਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਰੱਖਾਂਗੇ।

47. ਸੈਕਸ਼ਨ ਸੀ.2 ਵਿੱਚ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਤਰਕਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਸਟਾਕ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘਟਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਦੋ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਸ਼ਟਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ, ਇਹ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੁਆਰਾ ਖਰੀਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਜੇ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਉਪਲਬਧ ਸਟਾਕ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਭਾਰਤ ਖਰੀਦ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਦੂਜਾ, ਯੂ.ਓ.ਆਈ. ਦੀ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਬੈਨ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਉਤਪਾਦ ਦੀ ਗੈਰ-ਵਪਾਰਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਪਸ਼ਟ ਨੀਤੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤੀ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਨਿਰਯਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਸੰਭਵਤਃ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਵਿਸ਼ਵ ਸਪਲਾਈ ਨੂੰ ਜਮਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ.ਜ਼ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ

ਲਗਾਉਣਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਭੰਡਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਨੀ ਰਾਸ਼ਟਰਾਂ ਨਾਲ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਅਮੀਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ. ਨਿਰਯਾਤ 'ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਪਾਬੰਦੀ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਨੀਤੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਇਕਸਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬੇਰਡ, PPE ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ MTTs ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਬਦਲ ਹੈ ਦਿਲਚਸਪੀ.

ਸੀ.4 ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ

48. ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਾ ਚੌਥਾ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਪੜਾਅ ਇੱਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਕਾਰਜ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦਾ "ਸਮਾਜਿਕ ਮਹੱਤਵ"51SUPERSCRIPT। ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਸਤਿਤਵ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਨਾ ਦੇ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਾਅ ਅਧਿਕਾਰ-ਧਾਰਕ 'ਤੇ ਅਸੰਤੁਲਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ52SUPERSCRIPT।

49. ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਸਦੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਭਾਰੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸੀ.4.1 ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੀ ਨਿਯਮਨ ਭੂਮਿਕਾ

50. ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਐਕਟ 193453SUPERSCRIPT ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 201654SUPERSCRIPT ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਇੱਕ ਵਧੇਰੇ ਜਟਿਲ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਮੁਦਰਾ ਨੀਤੀ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਨੀਤੀ ਫਰੇਮਵਰਕ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਖਾਸ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ55SUPERSCRIPT।

51. ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਜੋਸਫ ਕੁਰੁਵਿੱਲਾ ਵੈੱਲੁਕੁੰਨੇਲ ਬਨਾਮ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ56SUPERSCRIPT ਨੇ ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਐਕਟ 1949 ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਬੰਦ ਹੋਣ ਲਈ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ

ਆਧਾਰ (5ਜੇ) (ਉਪਰੋਕਤ), ਪੈਰਾ 335 ਅਤੇ 369 ਉਪਰੋਕਤ “ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਐਕਟ” ਐਕਟ 28 ਦਾ 2016 ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 45ਜ਼ੇਡ ਤੋਂ 45ਜ਼ੇਡੋ ਤੱਕ ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1962 ਐਸ.ਸੀ. 1371

ਕੰਪਨੀ। ਅਨੁਚਛੇਦ 14 ਅਤੇ 19 ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਆਰਬੀਆਈ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਯਮਨ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ ਇਸਦੇ raison d’etre ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦਿੱਤੀ। ਜਸਟਿਸ ਐਮ ਹਿਦਾਯਤੁੱਲਾਹ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮੁੱਖ ਨਿਆਂਕਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਨ) ਨੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ:

“16. ਅਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਤਰਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿੱਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਥਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੂੰ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1935 ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਐਕਟ, 1934 ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ, ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਰਾਇਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਆਨ ਇੰਡੀਅਨ ਕਰੰਸੀ ਅਤੇ ਫਾਇਨਾਂਸ ਨੇ 1926 ਵਿੱਚ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਤਬ ਹੀ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਰ ਬੇਸਿਲ ਬਲੈਕੇਟ ਦੁਆਰਾ 1927 ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਹਿਲਾ ਬਿੱਲ ਡਿੱਗ ਗਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਭਾਰਤੀ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕਿੰਗ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ 1931 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ

ਬੈਂਕਿੰਗ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ “ਭਾਰਤੀ ਬੈਂਕਿੰਗ ਅਤੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ।” ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੁਝ ਸੂਬਾਈ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ:

“ਅਸੀਂ ਤਦ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੈਂਕਿੰਗ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਸਰਬੋਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਮਲਾ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ, ਕਿ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਅਜਿਹੇ ਬੈਂਕ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬੈਂਕਿੰਗ ਅਤੇ ਮੁਦਰਾ ਭੰਡਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਪਾਰ, ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮੌਸਮੀ ਤੰਗੀ ਕਾਰਨ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਉੱਚੀਆਂ ਦਰਾਂ ਦੇ ਦੁਸ਼ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ।” (ਖੰਡ I, ਭਾਗ I. ਅਧਿਆਇ XXII, ਪੈਰਾ 605)

ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੁਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ ਵੀ ਇੱਕ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ “ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਮੁਕਤ”। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੋਜਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਜਦੋਂ ਸਰ ਜਾਰਜ ਸ਼ੂਸਟਰ ਦੁਆਰਾ 8 ਸਤੰਬਰ, 1933 ਨੂੰ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲੀ ਅਤੇ 6 ਮਾਰਚ, 1934 ਨੂੰ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲੀ।

17. ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੀਅੰਬਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੈਂਕ ਨੋਟਾਂ ਦੇ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਯਮਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੌਦਰਿਕ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨਾਲ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਦਰਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਚਲਾਉਣਾ। ਪਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਾਰਜ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਵਪਾਰਕ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਨਕਦ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜੋ ਕਿ ਇਸਦਾ ਫਰਜ਼ ਵੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਸਕੇ।

[.....]

18. ਪਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਕਾਰਜ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੈਂਕਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਨਿਯਮਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬੈਂਕਰਾਂ ਦਾ ਬੈਂਕ ਵਜੋਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਐਕਟ ਅਧੀਨ, ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਬੈਂਕ ਕੁਝ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਏ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਉਹਨਾਂ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ "ਆਖਰੀ ਉਧਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ" ਵਜੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਲਾਹਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿਯਮਨ ਕਾਰਜ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਵਜੋਂ ਇਸਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ, ਇਹ ਵਿੱਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਏਜੰਸੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਅਤੇ ਬੈਂਕਿੰਗ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਮੌਦਰਿਕ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਖਾਤਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਸ਼ਡਿਊਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। [.....]”

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

52. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪੀਅਰਲੈਸ ਜਨਰਲ ਫਾਇਨਾਂਸ ਅਤੇ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ57 ਵਿੱਚ ਅਨੁਚਛੇਦ 19(1)(ਗ) ਦੀ ਕਥਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਰੈਸਿਡੂਅਰੀ ਨਾਨ-ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਚਤ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਨਿਯਮਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਰੈਸਿਡੂਅਰੀ ਨਾਨ-ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਮਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਨ ਦੁਆਰਾ ਉਪਭੋਗਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਮਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਐਨ ਐਮ ਕਸਲੀਵਾਲ ਨੇ ਆਰਬੀਆਈ ਦੇ ਨਿਯਮਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ। ਫੈਸਲਾ ਨੇ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦੇ

ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਇਕ ਪਰਹੇਜ਼ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ:

“30. 1987 ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਵਾਦਿਤ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫਾਂ (6) ਅਤੇ (12) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਅਸਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਜੋ ਕਿ ਬੈਂਕਰਾਂ ਦਾ ਬੈਂਕ ਹੈ, ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਲ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਜਣਤਾ ਦੀ ਵੱਡੀ ਟੀਮ ਹੈ ਅਤੇ 1987 ਦੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੈਂਕਿੰਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣਾ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ

31. ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੰਮ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦੁਰੁਪਯੋਗ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਅਚਰਜ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਿਵੇਸ਼ਿਤ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸੀਮਾ ਜਾਂ ਦੁਰੁਪਯੋਗ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਕਿ ਮਾਹਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਹਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਸ਼ੱਕ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਉਹ ਮਾਹਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ।”

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਵਿੱਚ, ਨਿਆਂਕਾ ਵੀ ਰਾਮਸਵਾਮੀ ਨੇ ਆਰਬੀਆਈ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਰਬੀਆਈ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਹਨ:

“51. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜੋਸਫ ਕੁਰੁਵਿੱਲਾ ਵੈਲੁਕੁਨੇਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ [1962 ਸੁਪਪ 3 ਐਸਸੀਆਰ 632 : ਏਆਈਆਰ 1962 ਐਸਸੀ 1371 : (1962) 32 ਕੰਪ ਕੈਸ 514] ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਰਬੀਆਈ “ਇੱਕ ਬੈਂਕਰਾਂ ਦਾ ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਉਧਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ”। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੁਦਰਾ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਸਟਰਕਚਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਅਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕ੍ਰੈਡਿਟਵਰਥੀਨੈਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਜਮਾਕਰਤਾਓਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਅਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤਾਤ ਆਬਾਦੀ ਨਿਰਕਸ਼ਰ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਹੈ ਅਤੇ ਬੈਂਕਿੰਗ ਆਪਰੇਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਪਰਿਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਵਿਕਸਿਤ ਧਨ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨਾਲ ਮਿਸ਼ਰਤ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਚਾਰਜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਆਰਬੀਆਈ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਨਿਯਮਨ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਦੋਵੇਂ ਨਿਭਾਏਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਰਬੀਆਈ ਮੁਦਰਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਜਾਂ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਾਹਰ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਨਤਕ ਵਿੱਤ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਮੁਦਰਾ ਨਿਯਮ. ਬੈਂਕਾਂ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਬੈਂਕਿੰਗ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਰਬੀਆਈ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ। ਅਧਿਆਇ 3-ਬੀ ਡਿਪਾਜ਼ਿਟ ਅਤੇ ਵਿੱਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ RNBCs ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨਿਰਦੇਸ਼, ਇਸ ਲਈ, ਵਿਧਾਨਿਕ ਨਿਯਮ ਹਨ।

[...]

65. ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਗਾਹਕਾਂ/ਜਮਾਕਰਤਾਓਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਅਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ। [...]ਇਸ ਲਈ, ਨਿਯਮਨ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼, ਅਰਥਾਤ ਜਮਾਕਰਤਾਓਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਅਦਾਇਗੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਵਿਚਕਾਰ ਉਚਿਤ ਸੰਬੰਧ ਹੈ।

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਨਿਆਂਕਾਂ ਵੀ ਰਾਮਾਸਵਾਮੀ ਨੇ ਆਰਥਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਨਿਆਇਕ ਪਰਹੇਜ਼ ਦੀ ਲੋਕਤਾਂਤਰਿਕ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ:

68. ਇਹ ਅਚ੍ਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਜਟਿਲ ਪ੍ਰਯੋਗਾਤਮਕ ਆਰਥਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨਿਆਇਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਇੱਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਉਪਾਯਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਵੇਕ ਨੀਤੀ ਨਿਰਧਾਰਕਾਂ ਕੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਨਿਆਇਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ। ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦਰਜੇ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਧਰਮਨਿਰਪੱਖ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਅਸਮਾਨਤਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਅਭਿਸ਼ਾਪ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਜੀਵਨ ਮਿਆਰ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਮਾਨਤਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਐਕਟ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਮੁਦਰਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੌਂਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਅਵਾਸਤਵਿਕ ਜਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨਾ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਭਾਵੇਂ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਪਰੀਖਣ 'ਤੇ ਕਮੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਦੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਨਿਆਇਕ ਫਰਮਾਨ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਜਿਹੀ ਨਿਆਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੋੜਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਲੋਕਤਾਂਤਰਿਕ ਸਮਾਜ ਅੰਤਤੋਗਤਵਾ ਟਿਕਿਆ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਯੋਜਨਾ, ਉਪਾਯ ਜਾਂ ਨਿਯਮ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜਾਂ ਉਚਿਤ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜਮਾਕਰਤਾਓਂ ਦੇ ਹਿੱਤ 'ਤੇ ਪੂਰਵਾਗ੍ਰਹ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਕਾਰਕ ਹੈ। ਮਿਸਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਜਾਂ ਬਕਾਇਆ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਮਾਕਰਤਾਓਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਆਰ.ਐਨ.ਬੀ.ਸੀ. ਦੀ ਅਨੁਬੰਧਿਤ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਬੈਂਕਿੰਗ ਕਾਰਜਾਂ ਜਾਂ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ 'ਤੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਗਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਮਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਬਚਤ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਰ.ਐਨ.ਬੀ.ਸੀਜ਼ ਦੇ ਮੁਦਰਾ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

53. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਇੰਟਰਨੈਟ ਅਤੇ ਮੋਬਾਈਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ58 ("ਇੰਟਰਨੈਟ ਅਤੇ ਮੋਬਾਈਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ") ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਟਰੇਡਿੰਗ 'ਤੇ ਆਰਬੀਆਈ ਦੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ। ਇਸ ਚੁਣੌਤੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਰਬੀਆਈ ਐਕਟ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਪਾਠਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਰਾਹੀਂ ਆਰਬੀਆਈ ਦੇ ਨਿਯਮਨ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਵੇਰਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ। ਜਸਟਿਸ ਵੀ ਰਾਮਸੁਬ੍ਰਹਮਣਿਅਨ, ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਬੋਲਦਿਆਂ, ਨੇ ਮੁਸ਼ਾਹਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਰਬੀਆਈ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਫੈਸਲੇ ਇਸਦੀ ਮਾਹਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਆਰਬੀਆਈ ਦੇ ਨੀਤੀ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਲੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:

"84. ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਐਕਟ, 1934 ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ/ਵਿੱਤੀ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ/ਨਿਯਮਨ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਕਰਨਾ, ਉਹ ਧਾਗਾ ਹੈ ਜੋ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਨੀਤੀ ਨਿਰਧਾਰਨ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ।

[...]

189. ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੌਂਸਲ ਸ੍ਰੀ ਆਸ਼ਿਮ ਸੂਦ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸਰਕੂਲਰ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਸਥਾ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਨੂੰ ਅਧਿਨਿਯਮ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਆਰ.ਕੇ. ਗਾਰਗ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [ਆਰ.ਕੇ. ਗਾਰਗ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, (1981) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 675 : 1982 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਟੈਕਸ) 30], ਬਾਲਕੋ ਕਰਮਚਾਰੀ ਯੂਨੀਅਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [ਬਾਲਕੋ ਕਰਮਚਾਰੀ ਯੂਨੀਅਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, (2002) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 333] ਅਤੇ ਸਵਿਸ ਰਿਬਨਜ਼ (ਪੀ) ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [ਸਵਿਸ ਰਿਬਨਜ਼ (ਪੀ) ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, (2019) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 17] ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਆਇਕ ਨਿਯਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਵਲੋਂ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ, ਆਰਥਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਉੱਚਤਮ ਪੈਡਲ ਉੱਤੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲਾ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਘੱਟ ਪੈਡਲ ਉੱਤੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਸਥਾ ਵਲੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਅਗਵਾਈ ਜਾਂ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇ।

190. ਪਰ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਐਕਟ, 1934 ਅਤੇ ਬੈਂਕਿੰਗ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1949 ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ, ਉਪਰੋਕਤ ਤਰਕ ਕੇਵਲ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਕੇਵਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਸਥਾ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੋ। ਇਹ ਇੱਕ ਜੀਵ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਇਸਦੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਤੋਂ ਵੀ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਦਾ ਮੈਂਡੇਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੀ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਮੈਂਡੇਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ — (i) ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਐਕਟ, 1934 ਦੇ ਪ੍ਰੀਅੰਬਲ ਅਧੀਨ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਰੰਸੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੁਦਰਾ ਨੀਤੀ ਫਰੇਮਵਰਕ ਨੂੰ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕਰਨਾ; (ii) ਧਾਰਾ 3(1) ਅਧੀਨ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕਰੰਸੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲੈਣਾ; (iii) ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ, ਧਨ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੋਣਾਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਰਕਮ ਤੱਕ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਵਿਨਿਮਯ, ਰੇਮਿਟੈਂਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੈਂਕਿੰਗ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਲਈ, ਇਸ ਦੇ ਖਾਤੇ ਦੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਤੱਕ ਦੀ ਰਕਮ ਤੱਕ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਤੇ ਸੰਘ ਦੇ ਜਨਤਕ ਕਰਜ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਮੇਤ, (iv) ਧਾਰਾ 21(1) ਅਧੀਨ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਪੈਸੇ, ਰੇਮਿਟੈਂਸ, ਵਿਨਿਮਯ ਅਤੇ ਬੈਂਕਿੰਗ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਣਾ (v) ਧਾਰਾ 22(1) ਅਧੀਨ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੈਂਕ ਨੋਟਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕੱਲਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਅਤੇ (vi) ਧਾਰਾ 38 ਅਧੀਨ, ਕੇਵਲ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਮੁੜ ਚਲਣ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬਾਹਰ. ਇਸ ਲਈ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸੰਸਥਾ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਖਾਸ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦੀ ਖਾਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਤੱਕ ਦੇ ਬਾਹਰ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰੱਖਣਾ ਅਧਿਨਿਯਮ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲ ਜ਼ੁਲਮ ਹੋਵੇਗਾ।

[....]

192. ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਬਸ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਧਾਰਾ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਜੋ ਸ੍ਰੋਤ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਐਕਟ, 1934 ਇੱਕ ਪ੍ਰੀ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 372(1) ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਹੋਰ ਵਿਧਾਨਿਕ ਜੀਵਾਂ ਅਤੇ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਵਿਧਾਨਿਕ ਜੀਵ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ, ਸੋਧਿਆ ਜਾਂ ਯਹਾਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਾਪਸ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਐਕਟ, 1934 ਦੀ ਧਾਰਾ 3(1) ਅਧੀਨ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਧਾਰਾ 22(1) ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੈਂਕ ਨੋਟਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕੱਲਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬੈਂਕ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਆਪਣੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੁਆਰਾ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੈਟਲਮੈਂਟਸ ਦੇ ਬੈਂਕ ਦਾ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਹ ਬਸ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ, ਅਧਿਨਿਯਮ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲ ਜ਼ੁਲਮ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਸਾਰੇ

ਦੇਸ਼ਾਂ ਕੋਲ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ/ਅਧਿਕਾਰਤਾਵਾਂ ਹਨ, ਜੋ, ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਗਵਰਨਰਾਂ ਦੀ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਮਿਆਦ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਬਾਅ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਉਣ। [...]ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਕਿ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਨੀਤੀ ਫੈਸਲਾ ਕੋਈ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ।

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਆਰਬੀਆਈ ਨਾਲ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸਦੀ ਨਿਯਾਮਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਦੇ ਮੂਲ ਪੱਥਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪਰਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ:

“224. ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਆਰਬੀਆਈ ਕੋਲ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤਿੰਨ ਐਕਟਾਂ ਦੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਪਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਖਾਸ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰੋਕਥਾਮ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਦੋਵਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸ ਢੰਗ ਅਤੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਥਾਂ ਤੇ, ਆਰਬੀਆਈ ਨੂੰ ਪੂਰਵ-ਸੂਚਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਰਬੀਆਈ ਨੂੰ ਘਾਟੇ ਦਾ ਕਮ ਸੇ ਕਮ ਕੁਝ ਸੰਕੇਤ ਦਿਖਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜੋ ਇਸਦੇ ਨਿਯਮਿਤ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਉੱਠਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਪਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਆਰਬੀਆਈ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਮੌਕਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੀਸੀਜ਼ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਕਈ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਕਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਦੋ ਡਰਾਫਟ ਬਿੱਲਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋਵੇਂ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਰੋਧੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਉਪਾਯ ਅਨੁਪਾਤਕ ਹੈ।”

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

54. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਆਰਬੀਆਈ ਇੱਕ ਖਾਸ, ਮਾਹਰ ਨਿਯਾਮਕ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਮਾਹਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹਨ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਆਰਬੀਆਈ ਨੂੰ ਫੇਮਾ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਨਿਯਮਨ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਆਰਥਿਕ59$_{SUPERSCRIPT}$ ਜਾਂ ਨਿਯਾਮਕ60$_{SUPERSCRIPT}$ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਇਹ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਘਾਟ ਨਿਆਂਪ੍ਰਣ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨਾਲ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ:

ਆਰ ਕੇ ਗਾਰਗ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, (1981) 4 ਐਸਸੀਸੀ 675; ਬਾਲਕੋ ਕਰਮਚਾਰੀ ਯੂਨੀਅਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, (2002) 2 ਐਸਸੀਸੀ 333 ਸਵਿਸ ਰਿਬਨਜ਼ (ਪੀ) ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, (2019) 4 ਐਸਸੀਸੀ 17; ਐਬਿਕਸ ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਬਨਾਮ ਐਜੂਕੈਂਪ ਸੋਲਿਊਸ਼ਨਜ਼ (ਪੀ) ਲਿਮਿਟੇਡ ਦੀ ਕਰੈਡਿਟਰਜ਼ ਕਮੇਟੀ, 2021 ਐਸਸੀਸੀ ਆਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 313 ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਮਝ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇੰਟਰਨੈਟ ਅਤੇ ਮੋਬਾਈਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ (ਉੱਪਰੋਕਤ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਆਰਬੀਆਈ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਵਿਧਾਨਿਕ ਨਿਯਮਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਉਹੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਅਦਬ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਸੰਸਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

55. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਗਾਰੰਟੀਡ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਵਜੋਂ ਨਾ ਬਣ ਜਾਣ ਜੋ ਜਨਹਿਤ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਨ ਨੂੰ ਅਸਮਰੱਥ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ 'ਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ 'ਤੇ ਲੋਕਤਾਂਤਰਿਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਨਿਯਮਨ ਜ਼ਰੂਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਨਿਯਮਿਤ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ

ਨਿੱਜੀ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਰਾਜਨੀਤੀ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਾਡਰਨ ਡੈਂਟਲ ਕਾਲਜ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਉਦਾਰੀਕ□ਤ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮਨ ਤੰਤਰਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਬੈਂਚ ਲਈ ਬੋਲਦਿਆਂ, ਨਿਆਂਕਾ ਏ ਕੇ ਸਿੱਕਰੀ ਨੇ ਮੁਸ਼ਾਹਿਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ:

“87. ਨਿਯਮਨ ਤੰਤਰ, ਜਾਂ ਜੋ ਨਿਯਮਨ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 60-70 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਲੈਸੇਜ਼ ਫੇਅਰ ਤੋਂ ਮਿਲੀ-ਜੁਲੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਤੇ ਫਿਰ ਵਰਤਮਾਨ ਉਦਾਰ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਨਾਲ ਨਿਯਮਨ ਸ਼ਾਸਨ ਤੱਕ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਮਿਲੀ-ਜੁਲੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਆਗਮਨ ਨਾਲ, ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਖੇਤਰ ਦਾ ਉਛਾਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮੁੱਖ ਉਦਯੋਗਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼, ਬੀਮਾ, ਰੇਲਵੇ, ਬਿਜਲੀ/ਤਾਕਤ, ਦੂਰਸੰਚਾਰ, ਆਦਿ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਲਾਇਸੈਂਸ ਪਰਮਿਟ ਰਾਜ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਸੀ ਜਿਥੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਖਤ ਨਿਯੰਤਰਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਦਯੋਗਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਨੇ 90 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਐਲ.ਪੀ.ਜੀ. ਮਾਡਲ ਅਰਥਾਤ ਉਦਾਰੀਕਰਨ, ਨਿਜੀਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ 'ਤੇ ਮੁੱਖ ਨੀਤੀ ਬਦਲਾਅ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ। ਜੁਲਾਈ 1991 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਉਦਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਆਗਮਨ ਨਾਲ, ਭਾਰਤ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਅਧਿਆਇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਆਰਥਿਕ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਦੌਰ ਨੇ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਮੁੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਹੈ।

88. ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਉਦਾਰ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਮਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਇਸੇ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਅਜਿਹੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਇੱਕ ਮੁਕਤ ਕੀਮਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਤੈਅ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਮੰਗ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਕਸਰ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਮਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਾਜ਼ਾਰ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ-ਜੁਲੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਨਾਲ ਵੀ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕੀਮਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪਰ ਕੁਝ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੇਠ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਭਾਰੀ ਨਿਯਮਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਦੇ ਕਦੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲੀਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਆਰਥਿਕ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

89. ਵਿਸ਼ਵਵਿਕਰਣ ਅਤੇ ਉਦਾਰੀਕਰਣ ਦੇ ਆਗਮਨ ਨਾਲ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਾਜ਼ਾਰ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਬਹਾਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਇਸੇ ਸਮੇਂ, ਇਹ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਜ਼ਾਰ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਵਿਵਿਧ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਨਿਯਮਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਬਜਾਏ ਕਿ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਵੈ-ਨਿਯਮਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣੀ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਨਿਯਮਨਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦਖਲ ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਨਿਯਮਨਕਾਰੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੀਨਦੀ ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਇੱਕ ਬਾਜ਼ਾਰ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਨਿਜੀ ਖੇਤਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਅਜਿਹੀਆਂ ਉਦਯੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਿਯਮਨਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਉਚਿਤਤਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਬਢਾਉਣ ਲਈ ਨਿਯਮਨਕਾਰੀ ਉਪਾਅ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਬੀਮਾ, ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ, ਦੂਰਸੰਚਾਰ, ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਸਾਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਉਦਯੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮਨਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।

56. ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਕਰਨਾ ਨਿਜੀ ਵਪਾਰਕ ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਿਲਚਸਪੀਆਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੈ ਜੋ ਸਮੂਹਿਕ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਵ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਨਿਯਮਿਤ ਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਾਜ਼ਾਰ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਦਾਇਤਵ ਦੁਆਰਾ ਬੰਧਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਵਫਾਦਾਰੀ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਰੱਖ ਸਕੇ। ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਮਾਹੌਲ ਨਾਲ ਜਾਗਰੂਕ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਵਪਾਰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮਨ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਜਾਂ ਬਚਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਦਾਰੀਕ□ਤ

ਅਰਥਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ, ਨਿਯਮਨਕਾਰੀ ਤੰਤਰ ਨਿਜੀ ਆਰਥਿਕ ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਨਿਯਮਨਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਸਮੇਂ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਉਪੇਕਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਬਲਕਿ, ਇਹ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਸਮਝਦਾਰੀ ਭਰੀ ਦੇਖਭਾਲ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਬੋਨਾ ਫਾਈਡਸ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਹਰਤ ਨੂੰ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਮੰਨਣਾ। ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮਨ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਬੇਪਰਵਾਹ ਅਸਵੀਕ□ਤੀ, ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਾਵਧਾਨੀਪੂਰਵਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੋਂ, ਜਨਤਾ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਏਗੀ।

57. ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਆਰਬੀਆਈ ਨੇ ਇੱਕ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਗਠਜੋੜ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ PPE ਉਤਪਾਦਾਂ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ MTTs ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ FTP ਅਤੇ MTT ਵਿਚਕਾਰ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸਬੰਧ ਹਨ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। PPE ਉਤਪਾਦਾਂ ਵਿੱਚ MTTs ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਸ਼ਟਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਘਰੇਲੂ ਸਟਾਕ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ 'ਤੇ ਅਸਰ. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਐਕਸਚੇਂਜ ਰਿਜ਼ਰਵ, MTT ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਸਟਾਕਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ (ਜਿਵੇਂ ਸੈਕਸ਼ਨ C.2 ਅਤੇ C.3 ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)। ਇੱਕ ਆਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦੀ, FTP ਨਾਲ MTT ਅਨੁਮਤੀ ਨੂੰ ਇਕਸਾਰ ਕਰਨ ਲਈ RBI ਦੀ ਨੀਤੀ ਪੀਪੀਈ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਆਯਾਤ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੈ RBI ਅਤੇ UOI, ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਏ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਮਹਾਂਮਾਰੀ. ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਲੋਚਨਾਤਮਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ (ਜਸਟਿਸ ਡੀ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ) ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਗੁਜਰਾਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ 62 ਨੇ ਰਾਜ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਦਾਅਵਾ ਕਿਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਸੰਕਟ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਉਪਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ. ਜਸਟਿਸ ਡੀ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ:

“30. ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਉੱਚਤਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਿ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖਲਬਲੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਆਰਥਿਕ ਮੰਦੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਧਮਕੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖਲਬਲੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਾਮਾਰੀ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਨ ਸਿਹਤ ਸੰਰਚਨਾ ਉੱਤੇ ਭਾਰੀ ਬੋਝ ਪਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਫਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਐਕਟ, 2005 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਹੈ। [ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲਾ, ਆਦੇਸ਼ ਨੰਬਰ 40-3/2020-ਡੀਐਮ-ਆਈ(ਏ) ਮਿਤੀ 24-3-2020.] ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਖਲਬਲਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਕੋਵਿਡ-19 ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਆਰਥਿਕ ਕਸ਼ਟਾਂ ਨੇ ਯਕੀਨਨ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਬੇਮਿਸਾਲ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਮਨਵਯ ਵਿੱਚ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਆਰਥਿਕ ਕਸ਼ਟ ਦੀ ਸੀਮਾ ਇੰਨੀ ਅਤਿ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਜਨ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਘਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਧਮਕੀ ਦੇਵੇ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਹਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਕੇਵਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 5 ਅਧੀਨ ਵੈਧ ਸਟੈਚੂਟਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਵਰਤਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ। ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ।

[...]

40. ਮਜ਼ਦੂਰ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜਨ ਸਿਹਤ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਸਾਵਧਾਨੀ ਭਰੇ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸੰਤੁਲਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਧਾਰਾ ਜੋ ਛੋਟ ਦੇਣ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ

ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਾਰਜਸਥਲ 'ਤੇ ਗਰਿਮਾ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਬਢਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਰਾਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਖਤਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜੇ ਨਾ ਹੋਣ।

ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇੱਕ ਜਨ ਸਿਹਤ ਸੰਕਟ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਤੱਕ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਠੰਡੇ ਬਸਤੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਅਧਿਕਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਸਾਧਾਰਣ ਉਪਾਯਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਚਿਤ ਵਿਚਾਰਣਾ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਉਪਾਯ ਦੀ ਅਨੁਪਾਤਿਕਤਾ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਲੋਕਤਾਂਤਰਿਕ ਹਿੱਤ ਜੋ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਅਣਥੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਨਿਆਇਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਰਭਪਾਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਡੀ ਨਿਸਕਰਸ਼

58. ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 8 ਅਕਤੂਬਰ 2020 ਨੂੰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜੋ ਕਿ 2020 ਐਮ.ਟੀ.ਟੀ. ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸਾਂ ਦੇ ਕਲਾਜ਼ 2(iii) ਨੂੰ ਪੀ.ਪੀ.ਈ. ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਪਰਯਾਪਤ ਘਰੇਲੂ ਸਟਾਕ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਉਪਾਯ ਸੀ, ਸਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਉਪਾਯ ਵਾਜਬ ਰਾਜ ਹਿੱਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵੈਧ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਇਸ ਲਈ, ਕਲਾਜ਼ 2(iii) ਅਨੁਚਿੱਤ 14, 19(1)(g) ਅਤੇ 21 ਅਧੀਨ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।

59. ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। ਅਪੀਲ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

60. ਬਕਾਇਆ ਅਰਜ਼ੀ(ਆਂ), ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਨਿਪਟਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।

ਅੰਕਿਤ ਗਿਆਨ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate